

II

(Közlemények)

AZ EURÓPAI UNIÓ INTÉZMÉNYEITŐL, SZERVEITŐL, HIVATALAITÓL ÉS
ÜGYNÖKSÉGEITŐL SZÁRMAZÓ KÖZLEMÉNYEK

EURÓPAI BIZOTTSÁG

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE

Az Európai Unió élelmiszer-adományozási iránymutatása

(2017/C 361/01)

Tartalomjegyzék

	Oldal
1. Bevezetés	2
1.1. Háttér-információk	2
1.2. Cél	3
2. Hatály	4
2.1. Mit jelent az élelmiszer-újraelosztás?	4
2.2. Mit jelent az élelmiszer-felesleg?	4
2.3. Kik a szereplők?	5
3. Élelmiszer-újraelosztás: a szereplők feladatai és kötelezettségei	6
3.1. Az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek tevékenységei	8
3.1.1. Az élelmiszer-felesleg újraelosztási célú válogatása	9
3.2. Nyomonkövethetőség	9
4. Az elsődleges felelősség és a jogi felelősség meghatározása élelmiszer-biztonsági kérdések felmerülésekor	11
4.1. Jogi háttér	11
4.2. Az élelmiszer-felesleg újraelosztására gyakorolt hatások	12
5. Higiéniai rendeletek és az élelmiszer-felesleg újraelosztása	12
5.1. Az összes élelmiszer-adományozási tevékenységre alkalmazandó általános higiéniai követelmények	13
5.2. Az állati eredetű élelmiszerek újraelosztására vonatkozó különleges higiéniai követelmények	13
5.3. A vendéglátó, étkeztető és élelmiszerellátó ágazatból származó élelmiszer-felesleg újraelosztására vonatkozó higiéniai követelmények	14
5.4. Az élelmiszer-felesleg lefagyasztása az újraelosztás elősegítéséhez	15
6. A fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatása	15
6.1. Jogi háttér	15
6.2. Az élelmiszer-felesleg újraelosztására gyakorolt hatások	17
6.2.1. Az előrecsomagolt élelmiszerekre vonatkozó tájékoztatási követelmények	17
6.2.2. Nyelvi követelmények	17
6.2.3. A nem előrecsomagolt élelmiszerekre vonatkozó tájékoztatási követelmények	17

6.3.	Dátumjelölés	18
6.3.1.	Jogi háttér	18
6.3.2.	Az élelmiszer-felesleg újraelosztására gyakorolt hatások	18
6.3.3.	Tojások: dátumjelzési szabályok és újraelosztási gyakorlatok	19
7.	Adószabályok	19
7.1.	Hozzáadottérték-adó (héa)	19
7.2.	Adózási ösztönzők	20
8.	Egyéb uniós programok	21
8.1.	A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap és az élelmiszer-adományok	21
8.2.	A mezőgazdasági termékek piacának közös szervezése	21
8.3.	A halászati és akvakultúra-termékek piacának közös szervezése	22
	Hivatkozások	23
1. melléklet:	Az élelmiszer-adományozás szempontjából fontos jogszabályok összefoglaló táblázata	25
2. melléklet:	Döntési fa: Jótékonyági szervezetnek/élelmiszerbanknak szállító kiskereskedőként vagy jótékonyági szervezetként/élelmiszerbankként meg kell-e felelnem a 853/2004/EK rendeletnek?	29

1. BEVEZETÉS

1.1. Háttér-információk

2015-ben az uniós lakosság közel egynegyedét – 119,1 millió embert – veszélyeztette a szegénység vagy társadalmi kirekesztettség, és 42,5 millió ember másnaponta sem engedhetett meg magának egy-egy minőségi étkezést⁽¹⁾. A becslések szerint ugyanakkor évente mintegy 88 millió tonna élelmiszer-hulladék keletkezik az Unióban, aminek becsült járulékos költsége 143 milliárd EUR⁽²⁾.

Fontos gazdasági és társadalmi kihatása mellett az élelmiszer-hulladék indokolatlan nyomást gyakorol a véges természeti erőforrásokra és a környezetre. Az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) szerint a világon előállított élelmiszerek körülbelül egyharmada kárba vész vagy kidobásra kerül⁽³⁾. A betakarított, de végül kárba vesző vagy kidobott élelmiszer megtermeléséhez a mezőgazdaság éves vízfelhasználásának mintegy egynegyede⁽⁴⁾ és Kína méretű szántóterület szükséges⁽⁵⁾. Az üvegházhatású gázok éves globális kibocsátásának mintegy 8 %-ára élelmiszer-hulladékkal összefüggésben kerül sor⁽⁶⁾.

Az élelmiszer-hulladék megelőzéséhez a gyökereinél kell megragadni a problémát azáltal, hogy az élelmiszer-ellátási lánc minden egyes szakaszában (előállítás, feldolgozás, forgalmazás és fogyasztás) korlátozzuk az élelmiszer-felesleg keletkezését. A keletkező élelmiszer-felesleg esetén az ehető élelmiszerforrások legmagasabb értékű hasznosítását az emberi fogyasztásra történő újraelosztás biztosítja.

Az élelmiszer-adományozás az élelmiszer-szegénység elleni harc támogatása mellett hatékonyan csökkentheti az ipari felhasználás alá vont vagy a hulladékkezelésre, majd onnan a hulladéklerakóba küldött élelmiszer-felesleg mennyiségét. Bár az élelmiszer-felesleg újraelosztása egyre gyakoribb, az élelmiszergyártók és élelmiszer-kiskereskedők pedig hajlandóak a feleslegüket élelmiszerbankoknak és jótékonyági szervezeteknek adományozni, az újra elosztott élelmiszer mennyisége még így is csupán kis töredéke az ehető élelmiszer-felesleg teljes uniós mennyiségének. 2016-ban például az Európai Élelmiszerbankok Szövetsége (FEBA) 6,1 millió embernek 535 000 tonna élelmiszert osztott ki⁽⁷⁾, amely csupán kis töredéke az Unióban évente keletkező élelmiszer-hulladék becsült mennyiségének.

⁽¹⁾ Eurostat, 2017.

⁽²⁾ *Estimates of European food waste levels* („Az élelmiszer-hulladékok európai mennyiségének becslése”), FUSIONS (2016. március).

⁽³⁾ FAO (az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete). 2011. *Global Food Losses and Food Waste – Extent, Causes and Prevention*. (Az élelmiszerhulladék globális helyzete: kiterjedtség, okok és megelőzés.) Róma: ENSZ FAO.

⁽⁴⁾ M. Kumm, H. de Moel, M. Porkka, S. Siebert, O. Varis és P.J. Ward. 2012. „Lost Food, Wasted Resources: Global Food Supply Chain Losses and Their Impacts on Freshwater, Cropland and Fertilizer Use”. (Kárba vesző élelmiszerek, elpazarolt erőforrások: a globális élelmiszer-ellátási lánc veszteségei és azok hatása az édesvízre, szántóterületre és műtrágyahasználatra.) *Science of the Total Environment* 438: 477–489.

⁽⁵⁾ FAO. 2013. *Food Wastage Footprint & Climate Change*. (Az élelmiszer-pazarlás ökológiai lábnyoma és az éghajlat-változás.) Róma: ENSZ FAO.

⁽⁶⁾ FAO. 2015. *Food Wastage Footprint & Climate Change*. (Az élelmiszer-pazarlás ökológiai lábnyoma és az éghajlat-változás.) Róma: ENSZ FAO.

⁽⁷⁾ Európai Élelmiszerbankok Szövetsége (FEBA): <http://www.eurofoodbank.eu/> Ezenkívül a Tafel (a nem FEBA-tag német „élelmiszer-bankok”) évente mintegy 220 000 tonna élelmiszert oszt ki körülbelül 1,5 millió embernek.

A tagállamok és az érdekelt felek meghatározták, hogy mind az adományozókat, mind az átvevőket illetően milyen jogi és operatív akadályai vannak a biztonságos, ehető élelmiszer Unióban történő újraelosztásának⁽¹⁾. A Bizottság által a körforgásos gazdaság előmozdításának céljával javasolt cselekvési terv⁽²⁾ ezért – többek között – arra kötelezi a Bizottságot, hogy az élelmiszer-adományozás elősegítése érdekében pontosítsa az élelmiszerekre vonatkozó uniós jogszabályokat.

1.2. Cél

A jelen útmutatás célja az uniós jogszabályok vonatkozó rendelkezéseinek pontosítása, valamint az élelmiszer-újraelosztást a jelenlegi uniós keretszabályozásban akadályozó korlátok felszámolásának segítése. Ezen belül a jelen iránymutatás megpróbálja:

- elősegíteni az élelmiszer-felesleget biztosítók és átvevők számára az uniós keretszabályozásban rögzített vonatkozó követelményeknek való megfelelést (pl. élelmiszer-biztonság, élelmiszer-higiénia, nyomonkövethetőség, jogi felelősség, HÉA stb.),
- előmozdítani az élelmiszer-újraelosztásra vonatkozó uniós szabályok közös értelmezését a tagállamok szabályozó hatóságai részéről.

Az élelmiszer-adományozásra vonatkozó uniós iránymutatások szükségszerűen az uniós szinten megoldandó kérdésekre fókuszálnak, és ezért kiegészíteni, de nem lemásolni akarják a tagállamokban már meglévő iránymutatásokat. A gyakran az újraelosztási partnerekkel és illetékes hatóságokkal (nemzeti és/vagy regionális szinten) közösen kialakított nemzeti és/vagy ágazati szintű iránymutatások jelentős szerepet játszanak a következők biztosításában: élelmiszer-biztonság, nyomonkövethetőség, valamint az élelmiszer-felesleg hasznosításába és újraelosztásába bevont különböző szereplők feladatainak és felelősségeinek pontosítása⁽³⁾. Az uniós ágazati iránymutatások⁽⁴⁾ is képesek támogatni az élelmiszer-újraelosztási erőfeszítéseket és előmozdítani a helyes gyakorlatok megosztását.

A Bizottság határozott ajánlása szerint tehát az élelmiszer-adományozás vonatkozó szabályait és/vagy iránymutatásait nemzeti szinten kell kialakítani, hogy a megfelelés elősegítése és a helyes gyakorlat előmozdítása érdekében minden szereplő számára világosak legyenek a nemzeti szintű szabályok és üzemi eljárások, beleértve a kulcsszereplők vonatkozó felelősségeit. E tekintetben az Európai Bizottság által az élelmiszer-veszteségek és élelmiszer-hulladékok uniós platformjával konzultálva elfogadott uniós élelmiszer-adományozási iránymutatások⁽⁵⁾ referenciaként szolgálhatnak az egyes tagállami szereplők számára a nemzeti útmutatás és szabályok kidolgozásánál.

A tagállamok útmutatója tovább pontosíthatja az élelmiszer-vállalkozók feladatait és felelősségeit azokon a területeken, amelyekre a nemzeti szabályok vonatkoznak, például a jogi felelősség tekintetében (lásd még 4. pont). Ezenkívül az illetékes nemzeti hatóságok az élelmiszer-higiénéről szóló 852/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽⁶⁾ 8. cikkével összhangban ösztönözhetik az élelmiszer-felesleg hasznosításával és újraelosztásával foglalkozó helyes gyakorlat kézikönyvek kialakítását és terjesztését. Az élelmiszer-adományozás ösztönzésére az illetékes nemzeti hatóságok fontolóra vehetik pénzügyi ösztönzők bevezetését az élelmiszer-vállalkozóknak (vö. 7.2. szakasz), valamint tájékoztató, kommunikációs és képzési tevékenységek megvalósítását – az érintett szereplők által – a biztonságos élelmiszer-újraelosztási gyakorlatok további támogatásához.

⁽¹⁾ Például a következőkben dokumentálva: *Comparative study on EU Member States' legislation and practices on food donations* (Összehasonlító tanulmány az Európai Unió tagállamainak élelmiszer-adományozási jogszabályairól és gyakorlatáról) (EESC, 2014); *Counting the Cost of Food Waste: EU food waste prevention* (Az élelmiszer-hulladékkal kapcsolatos költségek megállapítása: az élelmiszer-hulladék megelőzése az Unióban) (UK House of Lords, 2013–14); *Review of EU legislation and policies with implications on food waste* (Az élelmiszer-hulladékok mennyiségét befolyásoló uniós jogszabályok és szakpolitikák felülvizsgálata) (FUSIONS, 2015); *Food redistribution in the Nordic Region* (Élelmiszer-újraelosztás az északi térségben) (Nordic Council of Ministers, TemaNord, 2014–2016); valamint az illetékes nemzeti hatóságok és az érdekelt felek a körforgásos gazdaság cselekvési tervének részeként az élelmiszer-veszteségek és élelmiszer-hulladékok 2016-ban létrehozott uniós platformjának a tagjait) részvételével és egyéni hozzájárulásaival lezajlott bizottsági ülések (lásd http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/eu_actions/index_en.htm).

⁽²⁾ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának „Az anyagkörforgás megvalósítása – a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv” [COM(2015) 614 final].

⁽³⁾ *Food redistribution in the Nordic Region, phase II: identification of best practice models for enhanced food redistribution* (Élelmiszer-újraelosztás az északi térségben, II. fázis: a jobb élelmiszer-elosztást célzó helyes gyakorlatok modelljeinek meghatározása) (Nordic Council of Ministers, TemaNord, 2016).

⁽⁴⁾ Például „Every Meal Matters – Food donation guidelines”, (Minden étel számít – élelmiszer-adományozási iránymutatások) FoodDrinkEurope/EuroCommerce/Európai Élelmiszerbankok Szövetsége – a Növények, Állatok, Élelmiszerek és Takarmányok Állandó Bizottsága által jóváhagyva.

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/eu_actions/eu-platform_en

⁽⁶⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 852/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az élelmiszer-higiénéről (HL L 139., 2004.4.30., 19. o.), 8. cikk (3) bekezdés.

A nemzeti élelmiszer-adományozási gyakorlatokra vonatkozó információk megosztásának elősegítése érdekében a Bizottság az élelmiszer-hulladék megelőzéséről szóló weboldalán közlésezi az uniós tagállamokban meglévő iránymutatásokat ⁽¹⁾. Ha az élelmiszer-higiéniáról szóló uniós szabályok ⁽²⁾ keretében sor kerül az élelmiszer-adományozáshoz kapcsolódó helyes gyakorlat nemzeti és uniós ágazati iránymutatásainak kidolgozására, és erről értesítést kap az Európai Bizottság, akkor ezek is megjelennek egy online nyilvántartásban ⁽³⁾.

2. HATÁLY

Az uniós élelmiszer-adományozási iránymutatások hatálya a tulajdonos által ingyen biztosított élelmiszerek élelmiszer-vállalkozók által történő hasznosítására és újraelosztására terjed ki.

2.1. Mit jelent az élelmiszer-újraelosztás?

Az élelmiszer-újraelosztás folyamata azt jelenti, hogy az egyébként esetleg kárba vesző élelmiszer-felesleget hasznosítják, összegyűjtik és odaadják az embereknek, különösen a rászorulóknak.

Az élelmiszerek kárba veszésének és kidobásának megelőzésére, illetve az élelmiszer-biztonság előmozdítására irányuló munkája részeként az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO) egyik multidiszciplináris csoportja az „emberi fogyasztásra szánt biztonságos és tápláló élelmiszer hasznosítása és újraelosztása” fogalmára a következő meghatározást javasolta ⁽⁴⁾:

— *Emberi fogyasztásra szánt biztonságos és tápláló élelmiszer hasznosítása*: olyan (feldolgozott, félig feldolgozott vagy nyers) élelmiszer átvétele – fizetség nélkül vagy ellenében – az élelmiszer-ellátó rendszer részét képező mezőgazdasági, állattenyésztési és halászati ellátási láncból, amely egyébként kárba veszne vagy eldobásra kerülne. *Emberi fogyasztásra szánt biztonságos és tápláló élelmiszer újraelosztása*: az átvett élelmiszer megfelelő biztonsági, minőségi és szabályozási keretek szerinti közvetlen vagy közvetítőkön keresztül – fizetség nélkül vagy ellenében – végzett tárolása vagy feldolgozása, majd élelmiszer-bevitelt célzó kiosztása az ahhoz hozzáférőknek.

A valamennyi uniós polgár – különösen a gyerekek – egészséges és kiegyensúlyozott étrendjének előmozdítását célzó, uniós és nemzeti szinten egyaránt zajló folyamatos erőfeszítések támogatásaként az élelmiszeripari termékek újraelosztásakor lehetőség szerint figyelembe kell venni a termékek hozzájárulását a kiegyensúlyozott étrendhez. E tekintetben a táplálkozási iránymutatásokat kell útmutató dokumentumként használni.

Az uniós élelmiszer-adományozási iránymutatások – miközben összhangban vannak az élelmiszer-újraelosztás FAO által javasolt meghatározásával – célja az olyankor érvényes uniós jogszabályi rendelkezések pontosítása, amikor a tulajdonos ingyenesen bocsátja rendelkezésre az élelmiszeripari termékeket. Az élelmiszer-újraelosztás gyorsan változó szereplők, hálózatok és tevékenységek széles körét foglalja magában. Bár az élelmiszer-újraelosztás terén az élelmiszerbankok jelenti a fő és leggyakoribb partnereket, az adott uniós szabályok (pl. élelmiszer-biztonság, élelmiszer-higiéncia, fogyasztók tájékoztatása, jogi felelősség stb.) alkalmazására vonatkozó alábbi útmutatás más élelmiszer-újraelosztási modellekre és/vagy szereplőkre is alkalmazható. Ez utóbbiak között lehetnek olyan nem nyereségorientált élelmiszer-újraelosztási tevékenységet végző szervezetek (például szociális szupermarketek vagy éttermek) is, ahol a végső kedvezményezett jelképes összegért cserébe kaphat élelmiszert vagy ételt.

2.2. Mit jelent az élelmiszer-felesleg?

Élelmiszer-felesleg – beleértve az élelmiszeripari késztermékeket (például friss húst, gyümölcsöt és zöldséget), részlegesen formázott termékeket vagy élelmiszer-összetevőket – különböző okok miatt az élelmiszer-termelés és a forgalmazási lánc bármelyik szakaszában jelentkezhet. A mezőgazdasági és a gyártási szektorban például a gyártói és/vagy vásárlói specifikációnak nem megfelelő élelmiszerek (pl. a termék színének, méretének, alakjának stb. eltérései), valamint az előállítási és címkézési hibák miatt jelentkezhet felesleg. A kereslet és kínálat kezelésének nehézségei túlrendelésekhez és/vagy törölt rendelésekhez vezethetnek. Dátumjelölési problémák – például ha a leszállításkor a termék hátralévő szavatossági ideje már nem elég hosszú vagy ha nemzeti szabályok tiltják az élelmiszerek újraelosztását a „minőségét megőrzi” dátum után – is akadályozhatják az élelmiszereknek a szokásos kiskereskedelmi csatornákon keresztül történő értékesítését és forgalmazását.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/library/index_en.htm

⁽²⁾ 852/2004/EK rendelet az élelmiszer-higiéniáról (HL L 139., 2004.4.30., 1. o.).

⁽³⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/dyna/hygienelegislation/>

⁽⁴⁾ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (2015. május). Az „emberi fogyasztásra szánt biztonságos és tápláló élelmiszer hasznosítása és újraelosztása” átfogó meghatározása (<http://www.fao.org/save-food/news-and-multimedia/news/news-details/en/c/288692/>)

Az élelmiszer-felesleg újraelosztása akkor lehetséges, ha emberi fogyasztásra alkalmas és megfelel minden élelmiszer-biztonsági követelménynek⁽¹⁾, amint azt az élelmiszer-biztonságról és a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló uniós szabályok, valamint a vonatkozó nemzeti szabályok előírják. Az élelmiszer-adományozásra alkalmas élelmiszerek közé tartozhatnak például az élelmiszerek, amelyek: nem felelnek meg a gyártói vagy vásárlói specifikációnak; csomagolása és/vagy címkézése megváltozott, de ez sem az élelmiszer-biztonságot, sem a fogyasztók tájékoztatását nem veszélyezteti; időbélyegzővel vannak ellátva (például egy adott ünnepi időszakra vagy promóciós tevékenységre szánt termékek); a termelő engedélyével kerülnek betakarításra a tábláról; „minőségét megőrzi” dátuma már elmúlt, de még biztonságosan fogyaszthatók; nem élelmiszer-biztonsági ok miatt kerültek begyűjtésre és/vagy eldobásra a szabályozó hatóságok részéről stb.

Az élelmiszer-felesleg újraelosztását és az élelmiszer-adományozási tevékenységeket tehát az élelmiszer-ellátási lánc mindegyik szakaszában végezhetik az élelmiszer-vállalkozók. Az élelmiszer-vállalkozók (pl. mezőgazdasági termelők, élelmiszergyártók és kiskereskedők) az élelmiszer-felesleget újraelosztó szervezeteken (pl. élelmiszerbankokon), terménybőngésző hálózatokon és más jótékonyági szervezeteken keresztül, illetve közvetlenül maguk is adományozhatják a fogyasztóknak (pl. munkavállalók).

2.3. Kik a szereplők?

Az uniós élelmiszer-adományozási iránymutatások az élelmiszer-ellátási lánc minden szakaszának szereplőit lefedik attól függetlenül, hogy adományozókról vagy átvevőkről van-e szó. Ezen iránymutatások célja az, hogy pontosítsák az élelmiszer-vállalkozók konkrét felelősségeit és kötelezettségeit az élelmiszer-felesleg elosztása terén, amint azt az uniós élelmiszerjogi, különösen pedig a 178/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, vagyis az úgynevezett általános élelmiszerjogi rendelet rögzíti⁽²⁾.

Az élelmiszer-felesleg uniós újraelosztási hálózata egy különböző szereplőket és működési folyamatokat tartalmazó összetett rendszer.

„Adományozó” szervezetek

Olyan élelmiszer-vállalkozók, akik az élelmiszer-ellátási lánc minden szakaszából biztosíthatnak élelmiszer-felesleget, például az elsődleges termelési, élelmiszer-feldolgozási és -gyártási, kiskereskedelmi és egyéb forgalmazási, valamint az étkeztetési és vendéglátói ágazatokból.

„Átvevő” szervezetek

Ezek a „ügyfélszolgálati” vagy „háttéirodai” besorolású, de esetenként mindkét funkciót ellátó szervezetek vesznek részt az élelmiszer-felesleg újraelosztásában⁽³⁾:

- A „háttéirodai” szervezetek hasznosítják az élelmiszer-ellátási lánc szereplőitől érkező adományozott élelmiszert, végzik annak szállítását, tárolását és újraelosztását a társult és minősített jótékonyági szervezetek hálózata felé, beleértve a jótékonyági szervezeteket, szociális éttermeket, szociális vállalkozásokat stb.,
- Az „ügyfélszolgálati” szervezetek veszik át az adományozott élelmiszert a „háttéirodai” szervezetektől és/vagy közvetlenül az élelmiszer-ellátási lánc szereplőitől. Ezek azután ezt az élelmiszert különböző formában (pl. élelmiszer-csomagok, népkonyhák, szociális éttermekben/kávézóknak kiadott ételek stb.) juttatják el a kedvezményezettekhez; az is előfordulhat, hogy a rászorulóknak támogatott áron értékesítenek élelmiszeripari termékeket.

Sok tagállamban a „háttéirodai” szervezetek neve „élelmiszerbank”; egyes tagállamokban azonban (pl. Észtország, Németország és Hollandia) az „élelmiszerbankok” nem csupán más szervezetek felé végeznek újraelosztást, hanem közvetlenül is biztosítanak élelmiszert a végső kedvezményezetteknek. Emellett mind az „ügyfélszolgálati”, mind a „háttéirodai” szervezetek tevékenységei eltérhetnek a tagállamokban: egyesek csak az élelmiszerek tárolásával, szállításával és elosztásával foglalkoznak; mások a végső kedvezményezetteknek biztosított élelmiszerek feldolgozását és/vagy ételek elkészítését végzik.

E dokumentum szerint a „háttéirodai” szervezetek jelentik az „újraelosztó szervezeteket”, az „ügyfélszolgálati” egységek pedig a „jótékonyági szervezeteket”.

⁽¹⁾ Az ágazatot a felesleges élelmiszer- és italmennyiségek Egyesült Királyságban való újraelosztásának növelését segítő eszköz részeként az UK WRAP ahhoz ad útmutatást, hogy mi minősül újraelosztásra alkalmas élelmiszer-feleslegnek. *Framework for Effective Redistribution Partnerships* (Hatékony újraelosztási partnerségek kerete) (WRAP, 2016).

⁽²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendelete (2002. január 28.) az élelmiszerjogi általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszer-biztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról (HL L 31., 2002.2.1., 1. o.).

⁽³⁾ A FoodDrinkEurope, EuroCommerce és az Európai Élelmiszerbankok Szövetsége által kidolgozott élelmiszer-adományozási iránymutatások szerinti besorolás, *Every Meal Matters* (Minden étel számít), 2016. június, 16. o.

Magánadományozók:

Az általános élelmiszerjogi rendelet – ez rögzíti az uniós élelmiszerjog alapjául szolgáló jogszabályi keretet – nem vonatkozik a háztartásokban saját fogyasztásra szánt elsődleges élelmiszer-termelésre, sem a saját fogyasztásra szánt élelmiszerek feldolgozására, kezelésére vagy tárolására. Ebből következően a közösségi vagy egyéb jótékonyági rendezvények – többek között a terménybongészési kezdeményezések – alkalmával *ad hoc* alapon élelmiszereket biztosító magánszemélyek, valamint a magánszemélyektől alkalmanként élelmiszert átvevő jótékonyági szervezetek ki vannak zárva az általános élelmiszerjogi rendeletről fakadó kötelezettségekből. Ettől függetlenül a tagállamok tovább pontosíthatják a nemzeti szabályokat vagy tanácsot adhatnak a célból, hogy a magánadományozók hozzájárulásait átvevő jótékonyági és közösségi élelmiszerszolgáltatók jobban megfeleljenek a biztonságos élelmiszerek követelményeinek.

Emellett az élelmiszer-higiéniára és az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásra vonatkozó uniós szabályok csak azokra a vállalkozásokra vonatkoznak, amelyek koncepciója feltételezi a tevékenységek bizonyos folyamatosságát és bizonyos fokú szervezettséget. Ezért nem tartoznak az uniós élelmiszer-adományozási iránymutatások hatálya alá az olyan műveletek, mint az élelmiszerek magánszemélyek által végzett alkalmi kezelése, előkészítése, tárolása és felszolgálása különböző (egyházi, iskolai vagy falunapi) rendezvényeken. Ezen a téren további iránymutatással szolgál az „Útmutató az élelmiszer-higiéniáról szóló 852/2004/EK rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtásához” 3.8 pontja⁽¹⁾. Az illetékes nemzeti hatóságok további útmutatást adhatnak annak tisztázásához, hogy közösségi és jótékonyági célú élelmiszer-ellátás esetén szükség van-e az élelmiszer-higiéniai szabályok szerinti nyilvántartásba vételre⁽²⁾.

„Elősegítő” szervezetek:

Az élelmiszer-újraelosztás elősegítése érdekében közvetítő szervezetek is nyújthatnak szolgáltatásokat, hogy segítsék az adományozók és átvevők kapcsolatfelvételét, valamint az elérhető élelmiszer-felesleg hozzáigazítását a potenciális kereslethez. Információs és kommunikációs technológiai (IKT) hálózatok alkalmazásakor a platform vagy más digitális eszköz tulajdonosát arra ösztönzik, hogy hívja fel az élelmiszer adományozók és átvevők figyelmét – olyankor, ha ezek a szereplők élelmiszer-vállalkozók (lásd: 3. szakasz alább) – az uniós élelmiszerjog szerinti kötelezettségeikre. Az IKT hálózatért felelős szervezet az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv meghatározása szerinti „információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó” szolgáltatónak minősül⁽³⁾.

Olyankor, amikor az „elősegítő” szervezet tevékenységei közé tartozik az élelmiszerek előkészítése, kezelése, tárolása és/vagy elosztása – például olyan nyilvános hűtőszekrény kezelése, amelybe újraelosztási céllal az adományozók élelmiszereket tesznek be – a tulajdonos vélhetően élelmiszer-vállalkozónak minősül. Ilyen esetekben az uniós élelmiszer-adományozási iránymutatások vonatkoznak a tevékenységükre.

3. ÉLELMISZER-ÚJRAELOSZTÁS: A SZEREPLŐK FELADATAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI

Az élelmiszer-felesleg újraelosztására az általános élelmiszerjogi rendelet vonatkozik. Az élelmiszer-ellátáshoz kapcsolódó, akár nyereségérdekelt, akár nonprofit műveletek egyértelműen élelmiszer „forgalomba hozatalnak” minősülnek:

- „forgalomba hozatal”: élelmiszer vagy takarmány készen tartása eladás céljára, beleértve az élelmiszer vagy takarmány eladásra való felkínálását, vagy az élelmiszerek és takarmányok ingyenes vagy ellenérték fejében történő átadásának bármely egyéb formáját, valamint az élelmiszerek és takarmányok eladását, forgalmazását vagy átadásának egyéb módját⁽⁴⁾.

Az élelmiszer-felesleget átvevő – akár újraelosztási, akár jótékonyági – szervezetek élelmiszer-vállalkozásnak minősülnek az általános élelmiszerjogi rendelet alapján:

- „élelmiszer-vállalkozás”: nyereségérdekelt vagy nonprofit, köz- vagy magánvállalkozás, amely az élelmiszerek termelésével, feldolgozásával és forgalmazásával összefüggő tevékenységet folytat⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/biosafety_fh_legis_guidance_reg-2004-852_hu.pdf

⁽²⁾ Lásd például: Guidance on the application of EU food hygiene law to community and charity food provision (Útmutató az uniós élelmiszer-higiéniai jogszabálynak a közösségi és jótékonyági célú élelmiszer-ellátásra történő alkalmazásához) UK Food Standards Agency, 2016. március.

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv) (HL L 178., 2000.7.17., 1. o.).

⁽⁴⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet 3. cikkének (8) bekezdése.

⁽⁵⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet 3. cikkének (2) bekezdése.

— „élelmiszer-vállalkozó”: az a természetes vagy jogi személy, aki/amely az általa ellenőrzött élelmiszer-vállalkozáson belül felelős az élelmiszerjog követelményeinek betartásáért ⁽¹⁾).

Az általános élelmiszerjogi rendelet 17. cikke a következők szerint határozza meg a teljes élelmiszerlánc valamennyi élelmiszer-vállalkozójának (mezőgazdasági termelők, élelmiszer- és takarmányipari gyártók, importőrök, ügynökök, forgalmazók, köz- és magánétkeztetési vállalkozások, újraelosztási és jótékonyági szervezetek stb.) és az uniós tagállamok illetékes hatóságainak a feladatait:

- „(1) Az élelmiszer- és takarmányipari vállalkozók vállalkozásaik termelő, feldolgozó és forgalmazó tevékenységének minden szakaszában gondoskodnak arról, hogy az élelmiszerek vagy takarmányok megfeleljenek a tevékenységükre vonatkozó élelmiszerjog követelményeinek, és ellenőrzik e követelmények teljesülését.
- (2) A tagállamok betartatják az élelmiszerjogot, illetve felügyelik és ellenőrzik, hogy az élelmiszer- és takarmányipari vállalkozók a termelés, feldolgozás és forgalmazás minden szakaszában eleget tesznek-e az élelmiszerjog követelményeinek. [...]” ⁽²⁾).

A 17. cikk (1) bekezdése arra kötelezi az élelmiszer-vállalkozókat, hogy aktívan vegyenek részt az élelmiszerjogi követelmények végrehajtásában és ellenőrzik e követelmények teljesülését. Ez az általános követelmény szorosan kapcsolódik az élelmiszerekre vonatkozó egyedi jogszabályokban rögzített egyéb kötelező előírásokhoz [például a veszélyelemzés és kritikus szabályozási pontok (HACCP) elveinek bevezetése az élelmiszer-higiénia terén]. Ezért az élelmiszer-vállalkozóké az elsődleges felelősség ⁽³⁾ az (uniós és nemzeti) élelmiszerjogban foglalt összes követelmény betartásáért a termelés, feldolgozás és forgalmazás minden szakaszában az általuk ellenőrzött vállalkozásoknál (vagy tevékenységnél az élelmiszer-ellátási láncban).

Mivel az élelmiszer-vállalkozó a legalkalmasabb arra, hogy az élelmiszer-ellátást segítő és az általa forgalmazott élelmiszer biztonságosságát szavatoló, biztonságos rendszert működtessen, ezért az ő elsődleges felelőssége az élelmiszerjog és különösen az élelmiszer-biztonsági előírások betartásának biztosítása. (Az elsődleges felelősség és a jogi felelősség kölcsönhatását illetően lásd: 4. szakasz.).

Az élelmiszerek előállításához és forgalmazásához kapcsolódó összes tevékenység tekintetében az élelmiszer-felesleg újraelosztását végző élelmiszer-vállalkozóknak eseti alapon kell felmérniük a megfelelő követelményeket és többek között azt biztosítani, hogy ne kerüljön veszélybe az élelmiszer-biztonság és fogyasztók tájékoztatása. Az élelmiszer-felesleg kezelését és újraelosztását végző (újraelosztó és jótékonyági) szervezetek elsődleges felelősségének általános követelményéből fakadó kötelezettségek például a hűtött élelmiszerek megfelelő tárolásával kapcsolatban a hűtési lánc fenntartására vonatkozó, az uniós élelmiszer-higiéniai szabályokban rögzített követelmény és az élelmiszer-újraelosztás tilalma a fogyaszthatósági idő lejártá után, amint azt a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló uniós szabályok előírják az általános élelmiszerjogi rendeletben rögzített biztonsági követelmények kapcsán ⁽⁴⁾).

Az élelmiszer-újraelosztásban részt vevő élelmiszer-vállalkozók kötelesek helyes higiéniai gyakorlatokat és önellenőrzési rendszert (HACCP) ⁽⁵⁾ alkalmazni. Az ilyen önellenőrzési rendszerek – újraelosztási tevékenységekhez igazított – meghatározása segítheti az újraelosztási és a jótékonyági szervezeteket az üzemi kockázatok kezelésében és a követelmények betartásának ellenőrzésében; például a hidegen tárolási hőmérsékletek rögzítése és ellenőrzése útján. Egy ilyen terv kialakításakor arányos, rugalmas megközelítéssel lehet számolni, a vonatkozó bizottsági közleményben foglaltak szerint ⁽⁶⁾.

Élelmiszer-vállalkozókként az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek azt is kötelesek ellenőrizni, hogy az általuk ellenőrzött tevékenységekhez teljesülnek-e az élelmiszerjog követelményei, és e tekintetben visszautasíthatják az adományként felkínált olyan termékeket, amelyek kockázatot jelenthetnek a végső fogyasztóra nézve (pl. ha a terméknek sérült a csomagolása, abnormális a kinézete vagy túl közeli a „fogyasztható” dátuma ahhoz, hogy még a lejárát előtt megoldható legyen a biztonságos újraelosztása vagy a fogyasztó általi felhasználása stb.).

⁽¹⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet 3. cikkének (3) bekezdése.

⁽²⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet 17. cikkének (1) és (2) bekezdése.

⁽³⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet (30) preambulumbekkezdése.

⁽⁴⁾ A fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló 1169/2011/EU rendelet 24. cikke előírja, hogy a „fogyaszthatósági idő lejártát követően az élelmiszer a 178/2002/EK rendelet (HL L 304., 2011.11.22., 18. o.) 14. cikkének (2)–(5) bekezdésével összhangban nem minősül biztonságosnak”.

⁽⁵⁾ HACCP-alapú eljárások vagy „HACCP”: a veszélyelemzés és kritikus szabályozási pontok (HACCP) elvein alapuló eljárások, vagyis olyan önellenőrzési rendszer, amely a HACCP elvekkel összhangban végzi a jelentős élelmiszer-biztonsági veszélyek azonosítását, kiértékelését és ellenőrzését.

⁽⁶⁾ A Bizottság közleménye az előfeltéti programokra és a HACCP elvein alapuló eljárásokra kiterjedő élelmiszerbiztonság-irányítási rendszerek végrehajtásáról és ezen belül a rendszer egyes élelmiszer-vállalkozásokon belüli végrehajtásának megkönnyítéséről/rugalmasságáról (2016/C 278/01)(HL C 278., 2016.7.30., 1. o.).

Az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek az élelmiszer-elosztási lánc minden szereplője tekintetében köteles különösen arról gondoskodni, hogy a forgalomba hozott élelmiszer biztonságos legyen és megfeleljen az általános élelmiszerjogi rendelet 14. cikkében foglalt élelmiszer-biztonsági követelményeknek:

„(1) Nem biztonságos élelmiszer nem hozható forgalomba.

(2) Az élelmiszer akkor nem biztonságos, ha: a) az egészségre ártalmas; b) emberi fogyasztásra alkalmatlan. [...]” ⁽¹⁾.

Az „egészségre ártalmas” és az „emberi fogyasztásra alkalmatlan” koncepció további részletezése található az általános élelmiszerjogi 14. cikkének (3)–(5) bekezdésében, valamint a Bizottság és a tagállamok által abból a célból kidolgozott útmutatóban ⁽²⁾, hogy minden szereplő támogatást kapjon az általános élelmiszerjogi rendelethez kapcsolódó kötelezettségek teljesítéséhez.

Az általános élelmiszerjogi rendelet általános nyomonkövethetőségi követelményt is előír az uniós piacon forgalomba hozott összes élelmiszerre (e követelmény további részletezéséhez lásd még: 3.2. szakasz):

„— A termelés, feldolgozás és forgalmazás minden szakaszában biztosítani kell az élelmiszerek, a takarmányok, az élelmiszertermelésre szánt állatok, valamilyen élelmiszerbe vagy takarmányba bekerülő vagy vélhetően bekerülő egyéb anyagok útjának nyomonkövethetőségét” ⁽³⁾.

Az általános nyomonkövethetőségi követelmény teljesítéséhez az élelmiszer-felesleg újraelosztását végző szervezetek kötelesek nyilvántartást vezetni az általuk beszerzett élelmiszer forrásáról és – ha más vállalkozásoknak biztosítanak élelmiszert – arról is, hogy kinek osztották ki az élelmiszert (vö. 3.2. szakasz).

Az általános élelmiszerjogi rendelet 19. cikkében foglaltak szerint minden élelmiszer-vállalkozó köteles a nem biztonságos élelmiszerek kivonására, visszahívására és bejelentésére is:

- „1. Amennyiben egy élelmiszer-vállalkozó úgy véli vagy okkal feltételezi, hogy egy élelmiszer, amelyet a vállalkozás behozott, előállított, feldolgozott, gyártott vagy forgalmazott, nem felel meg az élelmiszer-biztonsági követelményeknek, és a kérdéses élelmiszer már kikerült az élelmiszer-vállalkozó közvetlen ellenőrzése alól, az élelmiszer-vállalkozó haladéktalanul kezdeményezi az élelmiszer kivonását a piacról és erről tájékoztatja az illetékes hatóságot. Ha a termék eljuthatott a fogyasztóhoz, a vállalkozó hatékony eszközökkel és pontosan tájékoztatja a fogyasztókat a piacról történő kivonás okáról, valamint szükség esetén – amennyiben egyéb intézkedések nem elegendőek a magas szintű egészségvédelem megvalósításához – vissza kell hívnia a fogyasztóhoz már leszállított terméket.
2. Az az élelmiszer-vállalkozó, aki az élelmiszerek csomagolása, címkézése, biztonsága és egysége megváltoztatása nélkül kiskereskedelmi és forgalmazási tevékenységet lát el, saját tevékenységeinek keretein belül kivonja a piaci forgalomból azokat a termékeket, amelyek nem felelnek meg az élelmiszer-biztonsági követelményeknek, és az élelmiszerek útjának nyomon követéséhez szükséges információk átadásával, a termelők, feldolgozók, gyártók és/vagy illetékes hatóságok által kezdeményezett intézkedésekben együttműködve hozzájárul az élelmiszerek biztonságához.
3. Az élelmiszer-vállalkozó haladéktalanul tájékoztatja az illetékes hatóságokat, amennyiben úgy véli vagy okkal feltételezi, hogy az általa forgalomba hozott élelmiszer ártalmas lehet az egészségre. A vállalkozó bejelenti az illetékes hatóságoknak a végső fogyasztót fenyegető veszély megelőzésére tett intézkedéseket, és nem akadályozhat meg senkit abban, hogy a tagállam jogrendszerével és joggyakorlatával összhangban együttműködjön az illetékes hatóságokkal, amennyiben ezzel megelőzhető, csökkenthető vagy megszüntethető egy élelmiszerrel kapcsolatos veszély. [...]”

3.1. Az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek tevékenységei

Az adott szervezet tevékenységének jellege és működési modellje határozza meg azt, hogy milyen konkrét szabályok vonatkoznak rá az élelmiszer-biztonságról és a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló uniós szabályozási keretrendszerben. Ezen belül az a tény, hogy az adott szervezet az újraelosztást egy másik szervezet számára („vállalkozások között”) vagy közvetlenül egy végső kedvezményezettnek („vállalkozás és fogyasztó között”) végzi-e, valamint az általa folytatott tevékenység típusa (pl. állati eredetű élelmiszerek adományozása, ételek készítése) a nyomonkövethetőség, élelmiszer-higiénia és élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatás szempontjából eltérő követelményeket eredményezhet.

⁽¹⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet 14. cikkének (1) és (2) bekezdése.

⁽²⁾ Útmutató az élelmiszerjogi általános szabályait meghatározó 178/2002/EK rendelet 11., 12., 14., 17., 18., 19. és 20. cikkének alkalmazásához. Az Élelmiszerlánc- és Állategészségügyi Állandó Bizottság következtetései. https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/gfl_req_guidance_rev_8_en.pdf

⁽³⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet 18. cikke.

Fontos tehát eseti alapon figyelembe venni az élelmiszer-újraelosztással foglalkozó szervezetek által folytatott tevékenység típusát, mivel ettől függően eltérőek lehetnek a hatályos szabályok és a kapcsolódó kötelezettségek.

Mivel az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek tevékenységei lényegében az élelmiszer-elosztáshoz kapcsolódnak, ezért az általános élelmiszerjogi rendelet szerint „kiskereskedelmi” tevékenységet folytató élelmiszer-vállalkozóknak is minősülhetnek.

- „kiskereskedelem” ⁽¹⁾: élelmiszerek kezelése és/vagy feldolgozása és tárolása az élelmiszerek eladásának vagy fogyasztók részére történő átadása helyén, beleértve az elosztóközpontokat, a közétkeztetési tevékenységet, az üzemi étkezdét, az intézményi étkeztetést, az éttermeket és az egyéb, élelmiszerellátó helyeket, üzleteket, bevásárlóközpontokat, ellátó létesítményeket és nagykereskedelmi árusítóhelyeket.

Az uniós élelmiszer-higiéniai szabályok alapján az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek lényegében olyan „kiskereskedelmi” vagy elosztási központoknak minősülnek, amelyek tevékenységei tárolásra és szállításra korlátozódnak. Az uniós élelmiszer-higiéniai szabályok alkalmazását, beleértve az állati eredetű élelmiszerekre vonatkozó egyedi intézkedéseket is, az 5. szakasz részletezi.

Az uniós élelmiszer-címkézési szabályok alapján a végső fogyasztó általi fogyasztásra kész élelmiszert készítő újraelosztási és jótékonyági szervezetek a „közétkeztetés” csoportba is tartozhatnak. A 6. fejezet tárgyalja azt, hogy ez a státusz milyen kötelezettségeket jelent a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatását illetően.

- „vendéglátás, illetve közétkeztetés” ⁽²⁾: minden olyan létesítmény (beleértve a járműveket, illetve a helyhez kötött vagy mozgó árusítóhelyeket), mint például éttermek, étkezdék, iskolák, kórházak és vendéglátóipari vállalkozások, amelyekben az üzleti tevékenység keretében a végső fogyasztó által történő közvetlen fogyasztásra szánt élelmiszereket készítenek.

3.1.1. Az élelmiszer-főleg újraelosztási célú válogatása

Nem biztonságos élelmiszerek nem hozhatók forgalomba. Egyes tagállamok és érdekelt felek pontosítást kértek a több darabból álló olyan termékek újraelosztását illetően, amelyeknél egyes darabok emberi fogyasztásra alkalmatlanok lehetnek. Példák az ilyen termékekre: egy zsák narancs, ahol az egyik narancs penészes; többdarabos kiszerezésű joghurt, ahol megsérült az egyik joghurt zárófóliája; vagy egy doboz tojás, ahol törött az egyik tojás. Az uniós élelmiszer-biztonsági szabályok nem tiltják az élelmiszer-vállalkozó számára az újraelosztási célú válogatást. Az általános élelmiszerjogi rendelet 14. cikkének (6) bekezdése így rendelkezik:

- „— Abban az esetben, ha egy nem biztonságos élelmiszer része egy azonos élelmiszerekből álló tételnek, küldeménynek és szállítmánynak, abból kell kiindulni, hogy a tétel, küldemény és szállítmány többi része sem biztonságos, hacsak a tétel, küldemény vagy szállítmány részletes átvizsgálása során a tétel, küldemény és szállítmány többi részében az élelmiszer nem biztonságos voltára utaló bizonyítékot nem találnak”.

Ezért egyes műveletek – például egy narancsos zsák felnyitása a romlott és az emberi fogyasztásra alkalmas gyümölcsök elkülönítése miatt, attól függetlenül, hogy ezt az adományozó (pl. kiskereskedő) vagy az átvevő (pl. újraelosztási/jótékonyági szervezet) végzi-e – akkor lehetségesek, ha – részletes kiértékelést követően – szavatolni lehet, hogy az újraelosztás tárgyát képező élelmiszer fogyasztása biztonságos.

Az ilyen részletes vizsgálat során az élelmiszer-vállalkozó az általános élelmiszerjogi rendelet végrehajtásáról szóló bizottsági útmutató „Hogyan határozható meg, hogy az élelmiszer emberi fogyasztásra alkalmatlan-e?” című fejezetére hagyatkozhat ⁽³⁾. E kiértékelésnél a tényezők széles skálája vehető figyelembe, például: a termék típusa (pl. romlandó/nem romlandó élelmiszer); a termék összetétele (pl. magas/alacsony nedvességtartalom); a feldolgozás típusa/szintje; küllemi és érzékszervi szempontok; a csomagolás és az egyes darabok épsége; a termék eltarthatósága; kezelési, tárolási és szállítási feltételek; használati utasítás (adott esetben) stb.

3.2. Nyomonkövethetőség

Az általános élelmiszerjogi rendelet szerint az élelmiszerek nyomonkövethetőségének biztosítása az előállítás, a feldolgozás és a forgalmazás valamennyi szakaszában az élelmiszer-vállalkozók egyik legfontosabb kötelezettsége azért, hogy védjék a fogyasztókat az élelmiszerláncba kapcsolódó minden kockázattal szemben, és gondoskodjanak az élelmiszer-biztonságról. Amikor egy kockázat azonosítása miatt a piacról el kell távolítani egy élelmiszert, a nyomonkövethetőségi rendszerek biztosítják a folyamat időben és hatékonyságban megfelelő kezelését.

⁽¹⁾ Az általános élelmiszerjogi rendelet 3. cikkének (7) bekezdése.

⁽²⁾ Az 1169/2011/EU rendelete a 2. cikk (2) bekezdésének d) pontja.

⁽³⁾ Útmutató az élelmiszerjog általános szabályait meghatározó 178/2002/EK rendelet 11., 12., 14., 17., 18., 19. és 20. cikkének alkalmazásához.

Az élelmiszer-vállalkozóként tevékenykedő élelmiszer-adományozók kötelesek felállítani egy olyan nyomonkövethetőségi rendszert, amely követni tudja, hogy az élelmiszereket értékesítési céllal helyezték forgalomba vagy ingyenesen bocsátották újraelosztási és/vagy jótékonyági szervezetek rendelkezésére. A 2.2. szakaszban foglaltak szerint a közösségi vagy egyéb jótékonyági rendezvények alkalmával *ad hoc* alapon élelmiszereket biztosító magánszemélyek, valamint a magánadományozóktól alkalmanként élelmiszert átvevő jótékonyági szervezetek ki vannak zárva a nyomonkövethetőségi kötelezettségekből.

Az élelmiszer-felesleg átvevői, vagyis az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek, az összes élelmiszer-vállalkozóhoz hasonlóan szintén kötelesek az élelmiszer-ellátási lánc biztonságának szavatolásához szükséges nyomonkövethetőségi intézkedések bevezetésére. Uniós szinten már egyedi szabályokat fektettek le az állati eredetű élelmiszerek⁽¹⁾, valamint a csírák és a csírák előállítására szánt magvak⁽²⁾ tekintetében, hogy a korábbi élelmiszer-biztonsági válságok kezelése során nyert tapasztalatok fényében biztosítható legyen a nyomonkövethetőségi követelmények helyes alkalmazása ezen élelmiszerekre. A nyomonkövethetőségi követelmények gyakorlati megvalósítására vonatkozóan is tartalmaz további információkat egy útmutató dokumentum, hogy minden szereplő támogatást kapjon az általános élelmiszerjogi rendelkezésekkel kapcsolódó kötelezettségek teljesítéséhez⁽³⁾.

Ez az útmutató előírja például, hogy a 18. cikk szerinti követelmények teljesítéséhez legalább milyen információk rögzítése szükséges:

- a szállító neve és címe, valamint a tőle származó termékek azonosítása,
- a fogyasztó neve és címe, valamint a neki átadott termékek azonosítása,
- az ügylet/átadás dátuma és szükség esetén időpontja,
- adott esetben a termék volumene vagy mennyisége.

A nyilvántartások vezetésének minimális időtartamát illetően az útmutató előírja, hogy a gyártás vagy átadás dátumától számított 5 éves időszakra van szükség a rendelet célkitűzéseinek teljesítéséhez.

Mivel az élelmiszer-újraelosztás az élelmiszer-értéklánc végén történik és mivel az újraelosztási és jótékonyági szervezetek rendszerint nem tárolják sokáig az élelmiszert, a Bizottság úgy véli, hogy egy 2–5 éves tájékoztató jellegű nyilvántartási időszak megfelelő lenne. Az időszakokat a tagállamok tovább pontosíthatják a nemzeti szabályokban és/vagy útmutatóban beleértve – például – azt, hogy az adott tevékenység jellegétől függően lehetne meghatározni a kötelező nyilvántartási időszakokat (pl. a szociális éttermekre rövidebb időszakok vonatkozhatnak).

Az élelmiszer-újraelosztás tekintetében az Európai Bizottság 2004-ben pontosította a nyomonkövethetőségi követelményeket⁽⁴⁾. Általánosságban az élelmiszerlánc minden vállalkozója köteles nyilvántartani az általa kapott termékek szállítóit (egy lépés hátra) és a termékek kedvezményezettjeit (egy lépés előre). Nincs szükség azonban a kedvezményezettek nyilvántartására, ha az élelmiszer kiosztása a végső fogyasztó számára történik.

Az újraelosztási tevékenységek esetében az „egy lépés előre” nyomonkövethetőség biztosítása tehát új kötelezettséget jelenthet az olyan – például a kiskereskedelmi és étkeztetési ágazatból érkező – élelmiszer-vállalkozók számára, akik rendszerint a végső fogyasztónak adják át az élelmiszert. Ha az ilyen élelmiszer-vállalkozók újraelosztási és jótékonyági szervezetek felé végeznek újraelosztást, akkor nem csupán az általuk kapott, hanem az általuk átadott termékek nyomonkövethetőségét is biztosítaniuk kell („egy lépés előre”).

Az újraelosztó és a jótékonyági szervezetek nyomonkövethetőségi kötelezettségei eltérőek. Míg az újraelosztó szervezetek kötelesek nyilvántartást vezetni mind a termékek szállítóiról (vagyis az általuk kapott termékek szállítóiról), mind azokról a szervezetekről, amelyek felé élelmiszer-újraelosztást végeznek, addig az élelmiszert a végső fogyasztónak átadó jótékonyági szervezeteknek csak az általuk kapott termékek szállítóiról kell nyilvántartást vezetniük.

⁽¹⁾ A Bizottság 931/2011/EU végrehajtási rendelete (2011. szeptember 19.) a 178/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az állati eredetű élelmiszerek nyomonkövethetőségével kapcsolatban megállapított követelményeiről (HL L 242., 2011.9.20., 2. o.).

⁽²⁾ A Bizottság 208/2013/EU végrehajtási rendelete (2013. március 11.) a csírák és a csírák előállítására szánt magvak nyomonkövethetőségének követelményeiről (HL L 68., 2013.3.12., 16. o.).

⁽³⁾ Útmutató az élelmiszerjog általános szabályait meghatározó 178/2002/EK rendelet 11., 12., 14., 17., 18., 19. és 20. cikkének alkalmazásához.

⁽⁴⁾ E-2704/04.

A halászati és akvakultúra-termékeknél az általános nyomonkövethetőségi szabályokat ki kell egészíteni a közös halászati politika szabályainak betartását biztosító közösségi ellenőrző rendszer létrehozásáról szóló 1224/2009/EK tanácsi rendelet⁽¹⁾ 58. cikkében foglalt egyedi nyomonkövethetőségi szabályokkal. Ez azt jelenti, hogy az általános élelmiszerjogi rendelet szerinti nyomonkövethetőségi követelmények által meghatározott kötelezettségeken kívül a vállalkozóknak az előállítás, a feldolgozás és a forgalmazás valamennyi szakaszában (beleértve az újraelosztó és a jótékonyági szervezeteket) rendelkezniük kell a halászati és akvakultúra-termékek nyomon követéséhez szükséges egyedi információkkal, és hogy e termékeknél az eredetnek a fogási vagy lehalászási szakaszig kell visszavezethetőnek lennie.

Egyes tagállamok további útmutatással is segítik a szereplőket az élelmiszer-újraelosztással összefüggő nyomonkövethetőségi kötelezettségek teljesítésében.

4. AZ ELSŐDLEGES FELELŐSSÉG ÉS A JOGI FELELŐSSÉG MEGHATÁROZÁSA ÉLELMISZER-BIZTONSÁGI KÉRDÉSEK FELMERÜLÉSEKOR

4.1. Jogi háttér

Elsődleges felelősség és jogi felelősség

Az élelmiszer-vállalkozók – az általános élelmiszerjogi rendelet 17. cikkében meghatározott – elsődleges felelőssége az (uniós és nemzeti) élelmiszerjog betartására (de nem csupán az élelmiszer-biztonsági, hanem élelmiszerekre vonatkozó egyéb jogszabályokat illetően is) az általuk ellenőrzött tevékenységeket érinti és az egész élelmiszer-ellátási láncra vonatkozik. A tagállamoknak ezért olyan nemzeti szintű jogszabályi rendelkezéseket fenntartaniuk vagy elfogadniuk, amelyek bármely élelmiszer-vállalkozót mentesítenének e kötelezettség alól.

Az elsődleges felelősség követelménye nem eredményezi egy olyan uniós rendszer bevezetését, amely a jogi felelősség felosztását szabályozza az élelmiszer-ellátási lánc különböző szereplői között. Az egyes vállalkozók büntetőjogi és/vagy polgári jogi felelősségét megalapozó tények és körülmények feltárása összetett feladat, amely nagyban függ a különböző jogrendszerek eltérő szerkezetétől és elvileg nemzeti hatáskörbe tartozik.

Noha a 17. cikk (1) bekezdésében foglalt követelmény közvetlenül alkalmazandó, az élelmiszer-vállalkozók jogi felelőssége a gyakorlatban az egyedi élelmiszerjogi szabályok megsértéséből és az egyes tagállamokban hatályban lévő polgári és büntetőjogi felelősségi szabályokból kell, hogy eredeztethető legyen. A felelősség megállapítására irányuló eljárások alapját nem a 17. cikk képezi, hanem a megsértett konkrét nemzeti jogszabályban található jogalap. Ettől függetlenül, amikor kiderül, hogy egy termék nem felel meg a jogi követelményeknek, az élelmiszer-ellátási lánc minden szereplőjének a felelősségét azon az alapon kell vizsgálni, hogy teljesítette-e az általános élelmiszerjogi rendelet szerinti saját feladatkörét.

A gyártó felelőssége a hibás élelmiszertermékekért (85/374/EGK tanácsi irányelv)⁽²⁾

Az általános élelmiszerjogi rendelet 21. cikke rögzíti, hogy rendelkezései:

„— ... nem sértik a hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló, 1985. július 25-i 85/374/EGK tanácsi irányelvet”.

Ez az irányelv vezette be uniós szinten azt az elvet, miszerint a (bármely) termék (kivéve az elsődleges mezőgazdasági termékeket) hibája miatt okozott kár esetén a gyártó a felelős. A gyártó a meghatározás szerint az előállító, valamint „az, aki önmagát a termék gyártójaként adja meg nevének, védjegyének vagy egyéb megkülönböztető jelzésének a terméken történő feltüntetésével”.

A hibás élelmiszertermékeket illetően a 85/374/EGK irányelv annyiban alkalmazandó, amennyiben rendelkezései az általános élelmiszerjogi rendelettel nem ellentétesek, különös tekintettel az élelmiszer-vállalkozók azon elsődleges felelősségére, miszerint az általuk ellenőrzött tevékenység kapcsán biztosítaniuk kell az uniós és nemzeti szintű élelmiszerjog szerinti összes követelmény teljesítését. A fentiek szerint tehát ha egy termék hibásnak bizonyul, a felelősség vizsgálata során figyelembe kell venni, hogy a gyártó teljesítette-e az általános élelmiszerjogi rendelet szerinti saját konkrét feladatkörét.

⁽¹⁾ A Tanács 1224/2009/EK rendelete (2009. november 20.) a közös halászati politika szabályainak betartását biztosító közösségi ellenőrző rendszer létrehozásáról, a 847/96/EK, a 2371/2002/EK, a 811/2004/EK, a 768/2005/EK, a 2115/2005/EK, a 2166/2005/EK, a 388/2006/EK, az 509/2007/EK, a 676/2007/EK, az 1098/2007/EK, az 1300/2008/EK és az 1342/2008/EK rendelet módosításáról, valamint a 2847/93/EGK, az 1627/94/EK és az 1966/2006/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 343., 2009.12.22., 1. o.).

⁽²⁾ A Tanács 85/374/EGK irányelve (1985. július 25.) a hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről (HL L 210., 1985.8.7., 29. o.).

Miként történik az elsődleges felelősség és a jogi felelősség meghatározása élelmiszer-biztonsági kérdések felmerülésekor?

Élelmiszer-biztonsági probléma (például ételmérgezés) esetén a közegészségügyi hatóságok átvizsgálják a teljes élelmiszer-ellátási láncot a probléma eredetének és okának megállapítása érdekében. Előfordulhat, hogy az élelmiszer-biztonsági problémát egy élelmiszer-vállalkozás észleli, amely köteles intézkedni a nem biztonságos élelmiszer kivonása, visszahívása vagy bejelentése tárgyában (lásd még: 3. szakasz).

Az adott élelmiszer-vállalkozó(k) jogi felelősségének megállapításához eseti alapon kell meghatározni a probléma okát és a baleset bekövetkezésekor végzett műveletet/tevékenységet, pl.:

- a nem kielégítő mértékű pasztőrözés okozta-e az ételmérgezést (az élelmiszergyártó feladata),
- megszakadt-e a hűtési lánc az élelmiszernek a szállítótól a kiskereskedőig tartó útja során (a logisztikai szolgáltató feladata),
- a kiskereskedő nem tárolta megfelelően az élelmiszert az adományozás előtt (a kiskereskedő feladata),
- a „fogyasztható” dátum után osztotta-e ki az élelmiszert a jótékonyági szervezet (a jótékonyági szervezet feladata) stb.

Ismételten megjegyzendő, hogy az egyes vállalkozók büntetőjogi és/vagy polgári jogi felelősségét megalapozó tények és körülmények feltárása olyan feladat, amely nagyban függ a különböző nemzeti jogrendszerek eltérő szerkezetétől. Az általános élelmiszerjogi rendelet 17. cikke (1) bekezdésének az agrár-élelmiszeripari láncon belüli felelőségek felosztásával kapcsolatos jelentését és hatását illetően további információt az általános élelmiszerjog végrehajtásáról szóló útmutató tartalmaz ⁽¹⁾.

4.2. Az élelmiszer-felesleg újraelosztására gyakorolt hatások

A lehetséges jogi felelősséggel kapcsolatos aggályok visszatartathják az élelmiszergyártókat és kiskereskedőket az élelmiszer-újraelosztási tevékenységekben való részvételtől. A jogi aggályokon kívül az élelmiszer-vállalkozókat nyugtalaníthatja az is, hogy egy élelmiszer-újraelosztáshoz kapcsolódó élelmiszer-biztonsági baleset esetén csorba eshet a vállalat/márka hírnevén.

Hangsúlyozni kell, hogy az elsődleges felelősség követelménye minden élelmiszer-vállalkozóra vonatkozik attól függetlenül, hogy az élelmiszeripari termékek értékesítéséről vagy adományozásáról van-e szó. A 178/2002/EK rendelet 17. cikke továbbra is ugyanúgy érvényes. Az egyetlen különbség az, hogy egy lépéssel kiegészül az elosztási lánc, az újraelosztó és/vagy jótékonyági szervezetekkel, amelyek – a többi élelmiszer-vállalkozóhoz hasonlóan – a saját ellenőrzési területükön végzett műveletekért felelősek.

Míg az általános élelmiszerjogi rendeletben rögzített „elsődleges felelősség” fogalma mindig az élelmiszer-újraelosztásban részt vevő összes szereplőre vonatkozik az általuk ellenőrzött tevékenységeket illetően, addig annak meghatározása, hogy „ki miért felelős” – például egy élelmiszer-biztonsági baleset esetén, nemzeti hatáskörbe tartozik. Egyes tagállamokban ⁽²⁾ hivatalos partnerségi megállapodások dokumentálják az érintett áru tulajdonjogának átszállását az adományozóról az átvetőre, valamint azt is, hogy az egyes szereplők milyen szerepet töltenek be, és mennyiben felelősek a biztonság, nyomonkövethetőség és fogyasztók tájékoztatásának teljes élelmiszer-újraelosztási láncon keresztül történő biztosításáért.

5. HIGIÉNIAI RENDELETEK ÉS AZ ÉLELMISZER-FELESLEG ÚJRAELOSZTÁSA

Minden fogyasztót egyformán kell védeniük ugyanazoknak az élelmiszer-biztonsági normáknak attól függetlenül, hogy az élelmiszert közvetlenül értékesítik a fogyasztók felé, vagy újraelosztás útján kapják meg a rászoruló újraelosztó vagy más jótékonyági szervezeteken keresztül. Ezen elv teljesülése érdekében az élelmiszer-felesleg újraelosztása során – beleértve az élelmiszerek átadását és kezelését, illetve a lehetséges további feldolgozását és elkészítését (például a szociális éttermekben) – meg kell felelni az összes élelmiszer-vállalkozóra érvényes uniós élelmiszer-higiéniai szabályoknak. Az újraelosztási és a jótékonyági szervezetek által végzett tevékenységekre a kereskedelmi tevékenységeknél betartandó élelmiszer-higiéniai szabványok is érvényesek.

⁽¹⁾ Útmutató az élelmiszerjog általános szabályait meghatározó 178/2002/EK rendelet 11., 12., 14., 17., 18., 19. és 20. cikkének alkalmazásához.

⁽²⁾ pl. Például Franciaország – Kölcsönös élelmiszer-adományozási mintamegállapodás egy kiskereskedelmi vállalat és egy élelmiszer-segélyező szövetség között, a vidéki és tengeri halászati törvénykönyv L. 230-6. cikke szerinti felhatalmazás alapján (Convention de dons de denrées alimentaires entre un commerce de détail alimentaire et une association d'aide alimentaire habilitée en application de l'article L. 230-6 du code rural et de la pêche maritime) (lásd: <http://agriculture.gouv.fr/don-alimentaire-un-modele-de-convention-entre-distributeurs-et-associations>).

A fogyasztók védelme és az élelmiszer-biztonság szavatolása érdekében csak az uniós élelmiszer-higiéniai szabályokban rögzített követelményeknek megfelelő és emberi fogyasztásra alkalmas élelmiszer hozható forgalomba, beleértve a rászorulóknak való kiosztás céljából nonprofit szervezeteknek adományozott élelmiszert is. Élelmiszer-vállalkozókként az újraelosztó és a jótékonyági szervezetek kötelesek betartani az általános élelmiszerjogi rendeletet és az uniós élelmiszer-higiéniai szabályokat (ez az úgynevezett „higiéniai csomag” ⁽¹⁾, amelyet az általános higiéniai követelményekről szóló 852/2004/rendelet HL L 226., 2004.6.25., 3. o. és – adott esetben – az állati eredetű élelmiszerek további különleges higiéniai szabályairól szóló 853/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet ⁽²⁾ alkot).

5.1. Az összes élelmiszer-adományozási tevékenységre alkalmazandó általános higiéniai követelmények

Az élelmiszer-higiéniai szabályok alapvető célja – az emberi egészség védelme érdekében megakadályozni az élelmiszerek szennyeződését (és ily módon elkerülni a baktériumok elszaporodása miatti megromlást) – is hozzájárul az élelmiszer-hulladék csökkentéséhez. Az uniós élelmiszer-higiéniai szabályok nagyon általánosak, és nagy fokú rugalmasságot kínálnak a különböző típusú létesítmények (pl. éttermek) konkrét igényeihez. E rugalmasságot részletezi a *Bizottság közleménye az előfeltételi programokra és a HACCP elvein alapuló eljárásokra kiterjedő élelmiszerbiztonság-irányítási rendszerek végrehajtásáról és ezen belül a rendszer egyes élelmiszer-vállalkozásokon belüli végrehajtásának megkönnyítéséről/rugalmasságáról* ⁽³⁾.

Az élelmiszer-higiéniről szóló 852/2004/EK rendelet minden élelmiszeripari létesítményre vonatkozik.

Az élelmiszer-újraelosztásra vonatkozó legfontosabb követelmények a következők:

- a létesítmény nyilvántartásba vétele az illetékes hatóságoknál (ami egyszerű bejelentés is lehet az illetékes nemzeti hatóság felé a tevékenységekről vagy azok jelentős változásáról),
- a rendelet II. mellékletében meghatározott helyes higiéniai gyakorlatok alkalmazása,
- a HACCP elvein alapuló eljárások megvalósítása.

A 852/2004/EK rendelet nagyon részletes szabályok helyett általános követelményeket tartalmaz (például az élelmiszerek szennyeződésének elkerülésére), ezeket minden szereplőnek tiszteletben kell tartania.

Csak ezek, a megvalósításukat tekintve nagy fokú rugalmasságot biztosító élelmiszer-higiéniai szabályok vonatkoznak azokra a:

- kiskereskedőkre, akik csak hőmérsékleti feltételeket (pl. hűtést vagy fagyasztást) nem igénylő élelmiszert tárolnak vagy szállítanak. (Például tészta, élelmiszerkonzervek, cukor, liszt stb.),
- kiskereskedőkre, akik közvetlenül a végső fogyasztónak szállítanak élelmiszert (beleértve az általános élelmiszerjogi rendelet 3. cikkének (7) bekezdésében foglalt meghatározás szerinti étkeztetőket),
- szereplőkre, akik csak nem állati eredetű élelmiszerek feldolgozását végzik (pl. zöldségek, gyümölcsök, diófélék) újraelosztás céljából.

5.2. Az állati eredetű élelmiszerek újraelosztására vonatkozó különleges higiéniai követelmények

Arra az esetre, amikor kiskereskedők és újraelosztó szervezetek állati eredetű élelmiszert szállítanak más létesítményekbe, a 853/2004/EK rendeletben foglalt további különleges élelmiszer-higiéniai szabályok alkalmazandók. Állati eredetű élelmiszerek többek között a hús-, a halászati és akvakultúra-termékek, a tejtermékek (pl. sajtok), a tojás és tojás-termékek stb. Azokra a kiskereskedőkre, akik állati eredetű élelmiszert szállítanak újraelosztó vagy jótékonyági szervezetekhez, elviekben a 853/2004/EK rendelet összes rendelkezése vonatkozik, egyéb kapcsolódó adminisztratív követelményekkel és terhekkel kiegészítve, beleértve a tevékenységük megkezdése előtti jóváhagyásukat a nemzeti hatóságok részéről.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/hygienelegislation/com_rules_en.htm

⁽²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 853/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az állati eredetű élelmiszerek különleges higiéniai szabályainak megállapításáról (HL L 139., 2004.4.30., 55. o., helyesbítve: HL L 226., 2004.6.25., 22. o.).

⁽³⁾ HL C 278., 2016.7.30., 1. o.

A 853/2004/EK rendeletről akkor történhet eltérés, ha – kiskereskedelmi szinten – az állati eredetű élelmiszerellátás:

- marginális, korlátozott és helyi, vagy
- szállításra és tárolásra korlátozódik (erre az esetre a 853/2004/EK rendeletben előírt hőmérsékleti feltételek azonban továbbra is érvényesek).

Szintén kivételek tárgyát képezik az úgynevezett összetett élelmiszer-készítmények⁽¹⁾, vagyis az olyan élelmiszerek, amelyek állati eredetű feldolgozott termékeket és növényi eredetű termékeket egyaránt tartalmaznak. A legkülönbözőbb termékek széles köre tartozik ide (pl. sonkás pizza, sajttal töltött olajbogyó, vajot tartalmazó kenyér vagy sütemények, tojástermékekkel készített tészta stb.). Ezekre nem vonatkoznak az állati eredetű élelmiszerek újraelosztására érvényes további élelmiszer-higiéniai szabályok. Az ilyen élelmiszerek előállításához használt állati eredetű feldolgozott termékeket azonban a 853/2004/EK rendelet előírásaival összhangban kell beszerezni és kezelni.

Az ilyen eltérésekben részesített állati eredetű élelmiszerek kiskereskedők által történő szállítására további nemzeti szabályok vonatkozhatnak.

Előfordulhat, hogy az a vállalkozó, amelyik rendszerint csak végső fogyasztókat lát el élelmiszerrel – például egy hentesüzlet vagy szupermarket (amelyekre nem vonatkozik a 853/2004/EK rendelet) – a rendelet összes rendelkezését köteles betartani, ha bizonyos (állati eredetű) élelmiszereket adományoz egy másik létesítménynek, például egy újraelosztó szervezetnek vagy szociális étteremnek. A tevékenység vállalkozások közötti jellege miatt szükséges, hogy a kiskereskedő a 853/2004/EK rendelet összes rendelkezésének megfeleljen.

E kérdés kezelését illetően a tagállamok lehetőséget kaptak a 853/2004/EK rendelet szabályaitól való eltérésre, amennyiben az adományozás „marginális, helyi és korlátozott” tevékenység. E fogalmakat illetően további magyarázattal szolgál az *Útmutató az állati eredetű élelmiszerek higiéniai szabályairól* szóló 853/2004/EK rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtásához 3.6 pontja. Röviden összefoglalva: a „marginális” a tevékenységek kis részét jelenti, a „korlátozott” arra vonatkozik, hogy a tevékenység csak bizonyos termékekre szorítkozik, a „helyi” pedig a szállító közvetlen környezetére utal. A tagállamoknak tovább kell pontosítaniuk e fogalmakat nemzeti szinten meghozott intézkedésekben, amelyek a Bizottság és a többi tagállam viszonylatában bejelentési kötelezettség⁽²⁾ tárgyát képezik.

A 2. mellékletben megadott döntési fa az élelmiszert adományozók és átvevők dolgát hivatott megkönnyíteni a tekintetben, hogy el tudják dönteni, be kell-e tartaniuk a 853/2004/EK rendelet követelményeit.

5.3. A vendéglátó, étkeztető és élelmiszerellátó ágazatból származó élelmiszer-felesleg újraelosztására vonatkozó higiéniai követelmények

Bár a vendéglátó és étkeztető ágazatból származó élelmiszer-felesleg újraelosztásának mértéke higiéniai okok miatt korlátozottabb, az élelmiszer-vállalkozók eseti alapon megkereshetik és felmérhetik az erre vonatkozó lehetőségeket. Az élelmiszer-felesleg biztonságos újraelosztását lehetővé tevő kapacitás olyan tényezőktől függően változik, mint az előállított élelmiszer/étel típusa; a létesítmény jellege; az átvevő szervezetek rendelkezésre állása; a rendelkezésre álló felesleg biztonságos szállításáról gondoskodó logisztikai szolgáltató elérhetősége stb.

Az élelmiszer-hulladék megelőzése érdekében fontos, hogy az étkeztetési vállalkozók lehetőség szerint kerüljék a túl sok étel előállítását és gondosan figyeljék az adott pillanatban – például egy büfében – rendelkezésre álló ételmennyiségeket. Bár a szabályok tagállamonként eltérhetnek, egyes nemzeti hatóságok engedélyezik a fogyasztók rendelkezésére bocsátott bizonyos élelmiszerek – például a szobahőmérsékleten eltartható, előre csomagolt élelmiszerek (pl. fűszerek, sós kekszek, kekszek stb.) – újraelosztását, amennyiben a termékek nincsenek felnyitva és nem sérült a csomagolásuk.

Az élelmiszer-higiéniairól szóló 852/2004/EK rendelet nem tiltja az ételek hűtését a felszolgálat végén, ily módon elősegítve az élelmiszerellátó/vendéglátó ágazatból érkező élelmiszer-adományozást.

⁽¹⁾ A Bizottság 2007/275/EK határozata (2007. április 17.) a 91/496/EGK és a 97/78/EK tanácsi irányelveknek megfelelően az állategészségügyi határállomásokon ellenőrizendő termékek és állatok jegyzékéről (HL L 116., 2007.5.4., 9. o.), 2. cikk a) pont.

⁽²⁾ Az Európai Parlament és Tanács 2015. szeptember 9-i, a műszaki szabályokkal és az információs társadalom szolgáltatásaira vonatkozó szabályokkal kapcsolatos információszolgáltatási eljárás megállapításáról szóló, (EU) 2015/1535 irányelv szerinti bejelentési eljárás.

Az élelmiszer-felesleg biztonságos újraelosztásának segítésére egyes tagállamok és ágazati szervezetek egyedi iránymutatásokat vezettek be, illetve dolgoznak ki éppen az étkeztető/vendéglátó ágazatból érkező élelmiszer-adományozásra vonatkozóan⁽¹⁾.

5.4. Az élelmiszer-felesleg lefagyasztása az újraelosztás elősegítéséhez

Az élelmiszer-adományozás elősegítéséhez szükséges uniós szintű útmutatás tárgyában a tagállamokkal folytatott legutóbbi tárgyalások során a szakértők jelezték, hogy uniós szinten további megfontolásra lenne érdemes az a gyakorlat, miszerint az élelmiszereket a lejáratí időpont előtt lefagyasztják, hogy meghosszabbítsák eltarthatóságukat és elősegítsék az újraelosztásukat, mivel az újraelosztó és a jótékonyági szervezetek által átvett élelmiszereket nem mindig lehet a fogyaszthatósági idő lejáratá előtt átadni a fogyasztónak. Higiéniai okok miatt azonban a 853/2004/EK rendelet előírja, hogy a fagyasztásra szánt állati eredetű élelmiszert indokolatlan késedelem nélkül le kell fagyasztani az előállítás után⁽²⁾. E követelmény nem vonatkozik a más élelmiszer-vállalkozókat, például élelmiszerbankokat ellátó kiskereskedőkre, amennyiben ezek tevékenysége marginális, helyi és korlátozott marad, az 1. cikk (5) bekezdése b) pontjának ii. alpontjával összhangban. Az állati eredetű élelmiszerek lefagyasztására újraelosztás céljából lehetőséget adó tagállamok elfogadják, majd bejelentik a Bizottság és a többi tagállam felé a vonatkozó nemzeti intézkedéseket.

6. A FOGYASZTÓK ÉLELMISZEREKKEL KAPCSOLATOS TÁJÉKOZTATÁSA

6.1. Jogi háttér

A fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló 1169/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽³⁾ megállapítja az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásra és különösen az élelmiszerek címkézésére vonatkozó általános elveket, követelményeket és felelősségi köröket. A fogyasztók egészségének és érdekeinek magas szintű védelmére törekszik azáltal, hogy a fogyasztók számára alapot biztosít a megalapozott választáshoz és az élelmiszerek biztonságos felhasználásához. Az élelmiszer-felesleg újraelosztása kapcsán nagyon fontos arról gondoskodni, hogy a végső kedvezményezettek ugyanazt a tájékoztatást kapják, mint amely akkor illeti meg őket, amikor boltban vásárolnak élelmiszert.

Az élelmiszerek jelölésénél feltüntetendő kötelező adatok felsorolását a rendelet 9. cikkének (1) bekezdése tartalmazza, beleértve *többek között* a következőket: az élelmiszer neve, az összetevők felsorolása, a minőségmegőrzési idő („minőségmegőrzési dátum”) vagy adott esetben a „fogyasztható” dátum; a különleges tárolási és/vagy felhasználási feltételek; és tápértékjelölés. Egyéb kötelező információkat is előírhatnak más uniós jogszabályok, többek között az ágazati jogszabályok jelölési rendelkezései (pl. az állati eredetű élelmiszerek különleges higiéniai szabályainak megállapításáról szóló 853/2004/EK rendelet, a közös piacszerkezési szabályok, mint például a halászati és akvakultúra-termékek piacának közös szervezéséről szóló 1379/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽⁴⁾, a forgalmazási előírások) vagy a nemzeti jogszabályok.

Az élelmiszer-vállalkozók felelősségi körei

Az 1169/2011/EU rendelet 8. cikke rögzíti az élelmiszer-vállalkozók felelősségi köreit a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatása terén. Többek között előírja, hogy:

- az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásért felelős élelmiszer-vállalkozó az a vállalkozó, akinek neve vagy cégneve alatt az élelmiszert forgalomba hozzák, vagy az importőr,
- az élelmiszer-vállalkozónak biztosítania kell, hogy az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatás feltüntetése és pontossága megfeleljen az uniós szabályoknak és a nemzeti jogszabályokban rögzített vonatkozó intézkedéseknek,
- azon élelmiszer-vállalkozók, amelyek tevékenysége nem érinti az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatást, nem értékesíthetnek olyan élelmiszert, amelyről tudják, vagy amelyről a birtokukban lévő szakmai információk alapján feltételezik, hogy az nem felel meg az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásra vonatkozó szabályoknak,

⁽¹⁾ Lásd: „Élelmiszer-adományozási iránymutatások”: http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/library_en

⁽²⁾ A fagyasztásra szánt húst indokolatlan késedelem nélkül le kell fagyasztani az előállítás után [853/2004/EK rendelet]. Ez higiéniai és minőségi okból kizárja az ilyen termékek lefagyasztásának lehetőségét az eltarthatósági idő végén.

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 1169/2011/EU rendelete (2011. október 25.) a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról, az 1924/2006/EK és az 1925/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról és a 87/250/EGK bizottsági irányelv, a 90/496/EGK tanácsi irányelv, az 1999/10/EK bizottsági irányelv, a 2000/13/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, a 2002/67/EK és a 2008/5/EK bizottsági irányelv és a 608/2004/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 304., 2011.11.22., 18. o.).

⁽⁴⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 1379/2013/EU rendelete (2013. december 11.) a halászati és akvakultúra-termékek piacának közös szervezéséről, az 1184/2006/EK és az 1224/2009/EK tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 104/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 354., 2013.12.28., 1. o.).

- az élelmiszer-vállalkozók az ellenőrzésük alá tartozó vállalkozásokban nem módosíthatják az élelmiszereket kísérő információkat, amennyiben ez a módosítás megtevesztené a végső fogyasztót, vagy más módon csökkentené a fogyasztóvédelem szintjét, valamint a végső fogyasztó lehetőségét arra, hogy megalapozottan választhasson. Az élelmiszer-vállalkozók felelősek az élelmiszereket kísérő információkban általuk tett bármilyen változtatásokért,
- az élelmiszer-vállalkozóknak az ellenőrzésük alá tartozó vállalkozásokban biztosítaniuk kell az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásra vonatkozó jogszabályok és a vonatkozó nemzeti előírások által, az általuk végzett tevékenységekre előírt követelmények betartását, és ellenőrzik e követelmények teljesülését.

Hogyan biztosítandó a kötelező tájékoztatás?

Előrecsomagolt élelmiszerek esetében a 12. cikk (2) bekezdése előírja, hogy az élelmiszerekre vonatkozó kötelező tájékoztatást közvetlenül a csomagoláson vagy az arra rögzített címkén kell feltüntetni. Bizonyos esetekben e tájékoztatás az élelmiszerekre vonatkozó kereskedelmi dokumentációban is feltüntethető, amennyiben garantálható, hogy az ilyen dokumentációt vagy a tárgyakat képező élelmiszerekhez csatolják, vagy legkésőbb szállításának időpontjáig elküldik. A 8. cikk (7) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a tájékoztatás kereskedelmi dokumentáción keresztül történő biztosítása olyan esetekben lehetséges, amikor: az előrecsomagolt élelmiszert a végső fogyasztóknak szánják, de azokat a végső fogyasztóknak való értékesítés előtti szakaszban forgalomba hozzák, vagy az előrecsomagolt élelmiszert vendéglátóknak, illetve közétkeztetőknek szánják (hogy azok azt elkészítsék, feldolgozzák, szétosszák vagy felvágják).

A kereskedelmi dokumentációban továbbított tájékoztatáson túlmenően a következő adatokat szintén fel kell tüntetni a forgalmazásra szánt előrecsomagolt élelmiszerek külső csomagolásán: az élelmiszer neve, a minőségmegőrzési idő vagy a „fogyasztható” dátum, a különleges tárolási és/vagy felhasználási feltételek, valamint az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásért felelős (a 8. cikk (1) bekezdésében említett) élelmiszer-vállalkozó neve vagy cégneve és címe.

A nem előrecsomagolt élelmiszerek esetében a 44. cikk pontosítja azt, hogy milyen tájékoztatást kell biztosítani és hogy ezt milyen módon kell megtenni. Előírja, hogy amennyiben az élelmiszereket előcsomagolás nélkül kínálják megvételre a végső fogyasztóknak vagy vendéglátásnak, illetve közétkeztetésnek, vagy ha az élelmiszereket az értékesítés helyén csomagolják a fogyasztó kérésére, vagy előrecsomagolják közvetlen értékesítés céljából, úgy a 9. cikk (1) bekezdésének c) pontjában meghatározott adatokat kötelező megadni. Ez azt jelenti, hogy a fogyasztót tájékoztatni kell, ha az élelmiszerben jelen van bármely olyan, allergiát vagy intoleranciát okozó, a II. mellékletben szereplő, vagy a II. mellékletben szereplő anyagokból vagy termékekből származó összetevő vagy technológiai segédanyag, amelyet élelmiszer előállításánál vagy elkészítésénél használnak fel, és a késztermékben még jelen van, akár megváltozott formában is.

A 44. cikk azt is előírja, hogy a tagállamok nemzeti intézkedéseket fogadhatnak el arról, hogy az allergénekre vonatkozó tájékoztatást (és az uniós szabályokban rögzített, a nem előrecsomagolt élelmiszereknél a nemzeti jogszabályok által előírt bármely más kötelező adatot) milyen eszközök segítségével kell rendelkezésre bocsátani, valamint adott esetben arról, hogy azokat milyen formában kell közölni és megjeleníteni. Néhány tagállam például egyedi jogszabályok elfogadásával olyan feliratok kifüggesztését engedélyezte a boltokban, amelyek szerint a bolti személyzettől további tájékoztatás kérhető az allergénekről.

A halászati és akvakultúra-termékek konkrét esetében a nem előrecsomagolt élelmiszerekre vonatkozó kötelező tájékoztatás kiskereskedelmi értékesítés esetén olyan kereskedelmi tájékoztató eszközökkel biztosítható, mint például hirdetőtáblák vagy plakátok.

Vállalkozás–vállalkozás kontra vállalkozás–fogyasztó

A más élelmiszer-vállalkozóknak nem a végső fogyasztó vagy a vendéglátás, illetve közétkeztetés részére szánt élelmiszert szállító élelmiszer-vállalkozók kötelesek gondoskodni arról, hogy ezek a más élelmiszer-vállalkozók elégséges tájékoztatást kapjanak ahhoz, hogy teljesíteni tudják (a 8. cikk (2) bekezdése szerinti) kötelezettségeiket az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatás feltüntetése és pontossága tekintetében, például azzal, hogy e tájékoztatás kereskedelmi dokumentációban kerül feltüntetésre, ha nem szerepel magán az élelmiszeren.

A halászati és akvakultúra-termékekre vonatkozóan biztosítandó egyedi fogyasztói tájékoztatás továbbítása – adott esetben – ágazatspecifikus nyomunkövetethezőségi szabályok szerint történik. A (Kombinált Nomenklátúra 1604 és 1605 kódja alá tartozó ⁽¹⁾) feldolgozott és előkészített halászati és akvakultúra-termékekre az 1169/2011/EU rendelet 8. cikkének (2) bekezdése szerinti szabály alkalmazandó.

⁽¹⁾ Kombinált Nomenklátúra (https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/calculation-customs-duties/what-is-common-customs-tariff/combined-nomenclature_en).

6.2. Az élelmiszer-felesleg újraelosztására gyakorolt hatások

6.2.1. Az előrecsomagolt élelmiszerekre vonatkozó tájékoztatási követelmények

Attól függetlenül, hogy az élelmiszert megvásárolják a fogyasztók, vagy élelmiszer-segélyezési vagy más élelmiszer-újraosztási mechanizmusokon keresztül ingyenesen kapják meg a végső kedvezményezettek, az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatást fel kell tüntetni és meg kell adni a végső kedvezményezettnek a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló uniós és nemzeti szabályoknak megfelelően. Amikor az adományozott élelmiszeren lévő jelölés minden jogszabályi követelménynek megfelel, akkor könnyen teljesíthetők az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségek. Amikor azonban – gyártási szinten – élelmiszer-felesleg keletkezik olyan téves termékjelölések és/vagy jelölési hibák miatt, amelyek miatt a termékek nem juthatnak el a szokásos kiskereskedelmi csatornához, további pontosítást és/vagy intézkedéseket kell tenni azért, hogy a végső kedvezményezett megkapja az előírt összes kötelező tájékoztatást.

A végső fogyasztó rendelkezésére bocsátott előrecsomagolt élelmiszerek esetében az uniós szabályok előírják, hogy minden kötelező tájékoztatást a csomagoláson vagy az arra rögzített címkén kell feltüntetni. Amikor a hibás címkével ellátott élelmiszert az újraosztás előtt nem lehet átcímkézni, az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásért felelős élelmiszer-vállalkozó (vö. 8. cikk (1) bekezdése) köteles minden szükséges tájékoztatást megadni az újraosztó és/vagy a jótékonyági szervezet részére, hogy az teljesíteni tudja kötelezettségét a végső kedvezményezett élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatását illetően. Néhány tagállam útmutatót biztosít annak érdekében, hogy a biztonságos, ehető élelmiszer – amely egyébként kárba veszne – újraelosztható legyen, miközben biztosítja, hogy a végső kedvezményezett akkor is hozzáférjen minden előírt tájékoztatáshoz (vö. 9. cikk (1) bekezdése), ha e tájékoztatás nem szerepel közvetlenül a címkén. Amikor azonban a jelölési hibának közegészségügyi kihatásai is lehetnek (például az allergének jelenlétére vonatkozó tájékoztatás esetében), a tagállamok előírhatják, hogy az adományozás előtt ki kell javítani az érintett termék jelölési hibáját.

6.2.2. Nyelvi követelmények

Az 1169/2011/EU rendelet előírja, hogy az élelmiszerekkel kapcsolatos kötelező tájékoztatást az élelmiszer forgalmazásának helye szerinti tagállam fogyasztói által könnyen érthető nyelven kell megjeleníteni ⁽¹⁾. Ezen túlmenően a termék forgalmazásának helye szerinti tagállamok egy konkrét nyelv használatát is előírhatják ⁽²⁾.

A gyakorlatban ez az élelmiszer forgalomba hozatalának helye szerinti ország hivatalos nyelvét/nyelveit jelentené. A kötelező tájékoztatás megadása azonban egy, a fogyasztó által könnyen érthető idegen nyelven is lehetséges. Sok olyan példa van, amikor a fogyasztó számára attól függetlenül is könnyen érthetők a szavak vagy kifejezések, hogy azok nem a fogyasztó nyelvén jelennek meg. Ilyen esetekben aránytalannak tűnne előírni a jelölés módosításait.

Mivel az élelmiszeripari termékek idegen nyelven történő jelölése akadályozhatja az élelmiszer későbbi újraosztását, néhány tagállam útmutatót dolgozott ki erre vonatkozóan.

6.2.3. A nem előrecsomagolt élelmiszerekre vonatkozó tájékoztatási követelmények

Fontos, hogy a fogyasztók akkor is megkapják a szükséges tájékoztatást az általuk fogyasztott élelmiszerről, amikor az nem előrecsomagolt és amikor az élelmiszert későbbi fogyasztás céljából egy vendéglátóipari szolgáltató vagy (szociális) étterem dolgozza fel, készíti elő és főzi meg. A 6.1. szakaszban foglaltaknak megfelelően ilyen esetekben az élelmiszerekkel kapcsolatos előírt tájékoztatás az allergének jelenlétével kapcsolatos és a nemzeti szabályokban előírt további tájékoztatásra korlátozódik.

Az 1169/2011/EK rendelet 44. cikke is úgy rendelkezik, hogy a tagállamok nemzeti intézkedéseket fogadhatnak el arról, hogy az allergénekre vonatkozó tájékoztatást (és az esetleges egyéb kötelező tájékoztatást) milyen eszközök segítségével kell rendelkezésre bocsátani, valamint adott esetben arról, hogy azokat milyen formában kell közölni és megjeleníteni.

Következésképpen a tagállamok teljes mértékben biztosíthatnak minden szükséges szabályt, ezáltal gondoskodva arról, hogy az élelmiszerben található allergénekre vonatkozó tájékoztatás kényelmes és hatékony módon legyen elérhető az újraosztási és a jótékonyági szervezetek, végső soron pedig a fogyasztók számára. A legtöbb tagállam fogadott már el ilyen intézkedéseket.

⁽¹⁾ A rendelet 15. cikke. E követelmény nem új, először a 79/112/EK tanácsi irányelv 14. cikkében szerepelt (HL L 33., 1979.2.8., 1. o.).

⁽²⁾ Az 1169/2011/EU rendelet 15. cikkének (2) bekezdése.

6.3. Dátumjelölés

6.3.1. Jogi háttér

Az ételminőségjelölés terén a dátumjelölés segíti a fogyasztókat az élelmiszerek biztonságos és optimális felhasználásában. A dátumjelölés jelzi azt az időtartamot, amelyen keresztül az ételminőség a meghatározott tárolási körülmények között eltartható. A dátumjelölés szempontjából a fő uniós jogszabályt a fogyasztók ételminőségekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló 1169/2011/EU rendelet jelenti.

A dátumjelölésnek két fajtája létezik:

- a „minőségét megőrzi” dátum, amely a legtöbb ételminőség esetében alkalmazható és azt a dátumot jelzi, ameddig észszerűen elvárható, hogy a megfelelően tárolt ételminőség megőrzi optimális állapotát. Ez a dátum az ételminőségére vonatkozik. Egyes ételminőségek – például a friss gyümölcsök, zöldségek, borok, só, cukor, ecet, rágógumi – mentességet élveznek a „minőségét megőrzi” dátum követelménye alól,
- a „fogyasztható” dátum, amely az olyan ételminőségeknél szükséges, amelyek mikrobiológiai szempontból erősen romlandók és ezért – rövid idő után – valószínűleg közvetlen veszélyt jelentenek az emberi egészségre. A „fogyasztható” dátum a biztonságra vonatkozik; a „fogyasztható” dátum után az ételminőség nem hozható forgalomba, mert nem tekinthető biztonságosnak.

A fenti dátumjelölések feltüntetésénél alkalmazandó formátumot az 1169/2011/EU rendelet X. melléklete szabályozza.

Az Európai Bizottság az uniós tagállamokkal együttműködve készített egy tájékoztató füzetet⁽¹⁾, amely tartalmazza a fenti két dátum jelentésére vonatkozó további információkat, valamint a kifejezések fordítását mindegyik nemzeti nyelven. A Bizottság egy infógrafikát is kiadott, hogy segítse tisztázni a fenti koncepciók jelentését, valamint a kifejezések fogyasztók általi értelmezésére vonatkozó legújabb megállapításokat⁽²⁾. A dátumjelöléssel kapcsolatban tagállami és érdekelt szervezetek is végeznek tájékoztató kampányokat és eszközfejlesztést, hogy az ételminőség-vállalkozóknak útmutatást, a fogyasztóknak pedig tanácsot adjanak az ételminőségek kezeléséhez⁽³⁾.

6.3.2. Az ételminőség-felesleg újraelosztására gyakorolt hatások

Mind a „fogyasztható” dátum, mind a „minőségét megőrzi” dátum alkalmazása az ételminőséggyártók felelősségi körébe tartozik. Az étkezési tojás kivételével az uniós jogszabályok nem írják elő a dátumjelölés alkalmazási módját (sem a „fogyasztható” vagy a „minőségét megőrzi” dátumot, sem az eltarthatóság időtartamát). Míg egy ételminőség elfogyasztása a „fogyasztható” dátum után már biztonsági veszéllyel járhat, addig ugyanez a „minőségét megőrzi” dátum után még biztonságosnak számít, amennyiben betartották a tárolási feltételeket és nem sérült a csomagolás. A „minőségét megőrzi” dátumok esetében a gyártók csak a „minőségét megőrzi” dátumig garantálják az ételminőségek minőségét (ropogóság, szín, íz) és a jelölésen szereplő állítások (pl. a tápanyag-összetételre vonatkozó állítások egy ételminőség C-vitamin szintjét illetően) teljesülését.

A „fogyasztható” dátummal jelölt ételminőségek adományozásánál az ételminőség-adományozóknak ügyelniük kell arra, hogy az ételminőségbankoknak vagy más jótékonyági szervezeteknek történő átadáskor az ilyen termékeknek még elég hosszú legyen az eltarthatósága a biztonságos kiosztáshoz és a végső fogyasztó általi felhasználáshoz a feltüntetett „fogyasztható” dátum előtt. Néhány tagállam egyedi szabályokat alkalmaz az adományozásra felkínált ételminőségek eltarthatósági időtartamának kötelező minimumához⁽⁴⁾.

Az ételminőségek minőségmegőrzési idő („minőségét megőrzi” dátum) utáni forgalomba hozatalát megengedik az uniós szabályok, amennyiben az érintett ételminőségek még biztonságosak és kiszerelésük nem félrevezető. Az ételminőség-ellátási lánc minden szakaszában engedélyezett az ételminőségeket a minőségmegőrzési idő után forgalomba hozni. Az ételminőség-vállalkozó (pl. a kiskereskedő) feladata arról gondoskodni, hogy az ételminőség emberi fogyasztásra még biztonságos legyen és a fogyasztók tájékoztatást kapjanak a „minőségét megőrzi” dátum elmúltáról (az ilyen termékeket például elkülönítve lehet forgalomba hozni a minőségmegőrzési idő lejártát jelző feliratok kíséretében).

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fw_lib_best_before_en.pdf

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/food/safety/docs/fw_eu_actions_date_marking_infographic_en.pdf

⁽³⁾ Dániában:

a dátumjelöléshez kapcsolódó „döntési fa” http://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fw_lib_da_mind-the-date_decision-tree.pdf

⁽⁴⁾ Franciaországban például az ágazati és a jótékonyági szervezetek közötti ételminőség-adományozási mintamegállapodás (a 2016. február 11-i 2016-138. számú törvény szerint) előírja, hogy az ételminőséggyártók és kiskereskedők „fogyasztható” dátummal ellátott adományainak legalább 48 óra legyen az eltarthatósága az ételminőségbankoknak vagy más jótékonyági szervezeteknek történő átadáskor.

Egyes tagállamok korlátozzák vagy kifejezetten tiltják az élelmiszerek „minőségét megőrzi” dátum utáni forgalomba hozatalát, hiszen az így keletkező élelmiszer-hulladék elkerülhető lenne ⁽¹⁾. Az élelmiszerek hasznosítását és újraelosztását korlátozó gyakorlatok oka egyrészt az egyértelműség hiánya lehet azt illetően, hogy az adott élelmiszeripari terméket a „minőségét megőrzi” dátum után még mennyi ideig lehet a fogyasztóknak adni, másrészt a dátumjelzés alkalmazásáért felelősséget vállaló élelmiszer-vállalkozók szerepének elmaradó tiszteletben tartása. Egyes élelmiszer-vállalkozóknak saját belső szabványaik is lehetnek arról, hogy – például a minőségi specifikáció alapján – az adott terméket a „minőségét megőrzi” dátum után még mennyi ideig lehet a fogyasztók részére újra elosztani.

A „minőségét megőrzi” dátum utáni élelmiszer-újraelosztás elősegítésére néhány tagállam nemzeti hatósága a szereplőknek kiegészítő útmutatót adott az élelmiszerbankok és más jótékonyági szervezetek által a „minőségét megőrzi” dátum után is felhasználható/kiosztható élelmiszerekről, továbbá tájékoztató időkereteket közölt minden érintett élelmiszer-kategóriához ⁽²⁾. A közigazgatási szervek azonban hangsúlyozzák, hogy ezek csak tájékoztató jellegű iránymutatások, ezért a „minőségét megőrzi” dátum utáni esetleges élelmiszer-elosztást mindig eseti alapon kell értékelni. Ha okkal feltételezhető, hogy az adott élelmiszer fogyasztásra már nem alkalmas, akkor annak elosztását nem szabad tovább végezni. Mindig szavatolni kell a megfelelő tárolási körülményeket és a csomagolás épségét.

6.3.3. Tojások: dátumjelzési szabályok és újraelosztási gyakorlatok

Az uniós forgalombahozatali szabályok szerint az A. osztályúként forgalmazott tojás (étkezési tojás) jelölésén 28 nappal a tojásrakás után lejáró „minőségét megőrzi” dátumot kell feltüntetni ⁽³⁾. Az uniós élelmiszer-higiéniai szabályok ⁽⁴⁾ azt is meghatározzák, hogy a tojások fogyasztóhoz való szállításának a tojásrakást követően legkésőbb 21 napon belül meg kell történnie. Ez tehát azt jelenti, hogy bár a tojások 21 nap után nem értékesíthetők a kiskereskedelembe, a tojásokat ezen időszak alatt megvásárló fogyasztók utána még egy hétig biztosak lehetnek a megvásárolt tojások minőségét és frissességét illetően.

Az élelmiszer-hulladék megelőzése és a tojások további felhasználása érdekében a kiskereskedők a tojásfeldolgozó iparnak a 21 napos határidőn túl is eladhatják a tojásokat ⁽⁵⁾ tojástermékek gyártásához, és/vagy a tojások (megfelelő hőkezeléssel történő) további feldolgozásához. A tojások – ugyanilyen indokkal – a 21 napos határidőn túl élelmiszer-újraelosztásra is felkínálhatók, amennyiben az átvevő élelmiszer-vállalkozó (pl. jótékonyági szervezet) a fogyasztókhoz történő eljuttatásuk előtt (a biztonságot szavatoló megfelelő hőkezeléssel) feldolgozza a tojásokat.

7. ADÓSZABÁLYOK

A hozzáadottérték-adó hatással lehet az élelmiszer-feleslegnek az adományozóktól az élelmiszerbankok és egyéb jótékonyági szervezetek felé történő átadására.

Az egyéb adópolitikai eszközök (például adólevonások és társaságiadó-kedvezmények) gazdaságilag ösztönözhetik az élelmiszer-adományozást, és ily módon támogatják az ehető élelmiszer-felesleg újraelosztását és az élelmiszer-hulladék megelőzését.

7.1. Hozzáadottérték-adó (héta)

A hozzáadottérték-adó (héta) uniós szintű szabályozása a nemzeti jogba átültetendő héairányelv ⁽⁶⁾ útján történik. Az uniós tagállamokban alkalmazott héajogszabályok néha hatással lehetnek az élelmiszer-adományozásra, mivel azokat akadállynak tekintik az élelmiszer-feleslegnek az adományozók, az élelmiszerbankok és egyéb jótékonyági szervezetek közötti átadása vonatkozásában ⁽¹⁾. Az ingyenesen átadott árukra vonatkozó szabályok alkalmazásakor (héairányelv 16. cikke és 74. cikke) a tagállamok elősegíthetik az élelmiszer-felesleg jótékonyági célokra történő adományozását.

⁽¹⁾ Összehasonlító tanulmány az Európai Unió tagállamainak élelmiszer-adományozási jogszabályairól és gyakorlatáról, Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, 2014.

⁽²⁾ Lásd például: Belga élelmiszer-biztonsági hivatal Circulaire relative aux dispositions applicables aux banques alimentaires et associations caritatives, 2017. február 8.; Olaszország – Helyes gyakorlatok kézikönyve jótékonyági szervezetek számára, Caritas Italiana, Fondazione Banco Alimentare Onlus, 2016. március.

⁽³⁾ A Bizottság 589/2008/EK rendelete (2008. június 23.) az 1234/2007/EK tanácsi rendeletnek a tojás forgalmazása tekintetében történő alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról (HL L 163., 2008.6.24., 6. o.), 2. cikk.

⁽⁴⁾ A 853/2004/EK rendelet (III. melléklet, X. szakasz, I.3. fejezet).

⁽⁵⁾ Az állati eredetű élelmiszerekre vonatkozó uniós élelmiszer-higiéniai szabályokkal összhangban a kiskereskedők a tojásokat más létesítménybe is szállíthatják, ha betartják a 853/2004/EK rendelet minden rendelkezését (beleértve a nemzeti hatóságok általi jóváhagyást), vagy ha a szállítás „marginális, korlátozott és helyi” jellegű és az Európai Bizottságnak bejelentett nemzeti intézkedésekkel van szabályozva. További információkért lásd: 5.2. szakasz.

⁽⁶⁾ A Tanács 2006/112/EK irányelve (2006. november 28.) a közös hozzáadottértékadó-rendszerről (HL L 347., 2006.12.11., 1. o.).

2012. december 7-én az Európai Unió héabizottsága iránymutatást fogadott el⁽¹⁾ a héairányelv tagállamok közötti egységes alkalmazásának biztosításáról. Az iránymutatás kifejezett útmutatót tartalmaz a 16. cikk és a 74. cikk élelmiszer-adományozás kapcsán történő alkalmazásához:

„A héabizottság egyhangúlag egyetért abban, hogy a valamely adóalany által a szegények számára ingyenesen eszközölt élelmiszer-adomány a héairányelv 16. cikkének első bekezdése alapján ellenérték fejében történő termékértékesítésnek minősül, kivéve, ha az ilyen adomány a tagállam által rögzített feltételek szerint kis értékű ajándéknak minősül a héairányelv 16. cikkének második bekezdése értelmében.

A héabizottság egyhangúlag egyetért abban is, hogy amennyiben az adomány ellenérték fejében történő termékértékesítésnek minősítendő, úgy az adóalap az adományozott termék beszerzési ára (illetve a hasonló termék beszerzési ára, vagy beszerzési ár hiányában a termék önköltségi ára), az adományozás időpontjában fennálló termékállapot szerint korrigálva, a héairányelv 74. cikkében foglaltakkal összhangban.”

A héaszabályok alkalmazása az uniós tagállamokban történő élelmiszer-újraelosztásra

Egyes tagállamokban alig vagy egyáltalán nem történik héafizetés az élelmiszerbankoknak adományozott élelmiszer után, mivel a nemzeti hatóságok úgy vélik – a héairányelv nemzeti jogba átültetett 74. cikke szerint –, hogy a „minőséget megőrzi/fogyasztható” dátumához közeli adományozott élelmiszer értéke kicsi vagy nulla. Más uniós tagállamok ellenben úgy vélik, hogy az adományozás tárgyát képező termék ára megegyezik a szokásos kereskedelmi ügyletek során fizetendő beszerzési árral. Ily módon a héa számítása a piaci ár alapján történik, ami negatív következményekkel jár az élelmiszer-adományozásra⁽²⁾.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság („EGSZB”) által az élelmiszer-adományozás jogszabályairól és gyakorlatáról készítettet összehasonlító tanulmány megállapításai azt mutatják, hogy a vizsgált tagállamok többsége⁽³⁾ nem vet ki hozzáadottérték-adót az élelmiszerbankoknak adományozott élelmiszere, amennyiben bizonyos feltételek teljesülnek. Az EGZSB tanulmánya, valamint a tagállami szakértők által a Bizottságnak benyújtott további adatok szerint Belgium, Horvátország, Dánia, Olaszország, Németország, Görögország, Hollandia, Lengyelország és Portugália saját nemzeti adójogszabályaiban egyedi rendelkezésekkel kezeli az élelmiszer-adományozáshoz kapcsolódó héa kérdését. Az Egyesült Királyságban a legtöbb élelmiszercikk nullakulcsos, de vannak kivételek (pl. édességek, csokoládé, kekszek, burgonyaszírom stb.), amelyekre a szabványos kulcs (20 % héa) vonatkozik. A gyakorlatban az Egyesült Királyságban a jótékonyossági célra adományozott legtöbb élelmiszer nullakulcsos, ami azt jelenti, hogy az adományozó vállalkozásnak nem kell az adóval foglalkoznia. Spanyolországban és Svédországban nincs külön rendelkezés az élelmiszer-adományozás utáni héa terén.

Az uniós jogszabályok további pontosítása

Az Európai Parlament kérdésére adott válaszában⁽⁴⁾ a Bizottság annak a nézetének adott hangot, hogy az adózási akadályok nem gátolhatják az élelmiszerbankok és más jótékonyossági szervezetek számára történő élelmiszer-adományozást. Az Európai Unió héabizottsága által elfogadott iránymutatással összhangban a Bizottság azt javasolja, hogy az élelmiszer-adományozás utáni héa meghatározásakor az adott termékek értékét az adományozás időpontjában fennálló körülmények és termékállapot szerint kell korrigálni. Ha az élelmiszer-adományok közel vannak a „minőséget megőrzi” vagy a „fogyasztható” dátumhoz, vagy ha a termékek értékesítésre nem alkalmasak, de fogyasztásuk biztonságos, akkor e körülményeket a tagállamoknak figyelembe kell venniük a fizetendő héa megállapításakor, amely akár nulla is lehet, amennyiben az élelmiszernek ténylegesen nincs értéke⁽⁵⁾.

7.2. Adózási ösztönzők

Egyes tagállamok adólevonásokkal próbálják ösztönözni az élelmiszer-adományozást. Más tagállamok adójóváírással támogatják az újraelosztási programokat.

⁽¹⁾ A héabizottság által elfogadott iránymutatás itt található:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/key_documents/vat_committee/guidelines-vat-committee-meetings_en.pdf

⁽²⁾ *Review of EU legislation and policies with implications on food waste* (Az élelmiszer-hulladékok mennyiségét befolyásoló uniós jogszabályok és szakpolitikák felülvizsgálata), EU FUSIONS, 2015. június 15.

<https://www.eu-fusions.org/index.php/about-food-waste/283-food-waste-policy-framework>.

⁽³⁾ Belgium, Dánia, Franciaország, Németország, Görögország, Magyarország, Olaszország, Lengyelország, Portugália, Spanyolország, Svédország és az Egyesült Királyság. Összehasonlító tanulmány az Európai Unió tagállamainak élelmiszer-adományozási jogszabályairól és gyakorlatáról, Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, 2014.

⁽⁴⁾ E-009571/2014 (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-009571&language=EN>)

⁽⁵⁾ Ez az ajánlás a Bizottság által a tagállamokkal folytatott, a rászorulóknak adományozott élelmiszerek héája számításával kapcsolatos egyeztetéseken alapul.

A néhány tagállam (pl. Franciaország, Spanyolország és Portugália) által a társasági adó terén adott ösztönzők hatékonyan ösztönzik az ágazatot az élelmiszer-felesleg adományozását illetően. Az adományozott élelmiszer nettó könyvértékének Franciaországban a 60 %-a ⁽¹⁾, Spanyolországban pedig a 35 %-a kapható meg jóváírásként a társasági adóból, vagyis az élelmiszer-adományozók az adományozott élelmiszer értékének ekkora százalékát vonhatják le a jövedelmük után fizetendő társasági adóból. Az EGSZB által készített összehasonlító tanulmányból az is kiderült, hogy a többi vizsgált tagállam többségében az élelmiszer-adományozás adóból levonható költségnek minősülhet és csökkentheti az adóköteles jövedelmet (tagállamtól függő korlátokon és küszöbértékeken belül). Az EGSZB közlése szerint Portugália komoly adólevonást biztosít, vagyis az adományozók az élelmiszer adományozáskor meglévő értékének akár 140 %-át, de legfeljebb az adományozó forgalmának 8/1 000 részét jogosultak levonni, amennyiben az élelmiszer szociális célra (például élelmiszerbankok ellátására) szolgál.

8. EGYÉB UNIÓS PROGRAMOK

8.1. A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap és az élelmiszer-adományok

A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap („FEAD”) konkrét célkitűzése az, hogy a leghátrányosabb helyzetű uniós polgároknak nyújtott nem pénzügyi segítség útján enyhítse a szegénység legrosszabb formáit az Európai Unióban. A FEAD segítségnyújtása történhet élelmiszertámogatás, alapvető anyagi támogatás (ruházat, cipő, tisztálkodási szerek stb.) vagy olyan akciók formájában, amelyek a leginkább rászoruló személyek társadalmi befogadásának elősegítésére irányulnak.

A FEAD megvalósítását minden tagállamban olyan partnerszervezetek – közintézmények vagy nonprofit szervezetek – segítik, amelyek a segítségnyújtás elosztását vagy a társadalmi befogadásra irányuló tevékenységeket felügyelik.

A partnerszervezetek által elosztott élelmiszer megvásárlása a FEAD forrásaiból történhet vagy adományokból származhat. A FEAD operatív programja biztosíthatja az élelmiszer-adományok finanszírozását; így módon az élelmiszert egy partnerszervezet kapja adományként és ingyenesen osztja ki a leginkább rászoruló személyeknek. A FEAD alapokból fedezhető a partnerszervezetek azon költségei, amelyek az adományozott élelmiszernek az adományozótól való begyűjtésével, szállításával, tárolásával és a leginkább rászoruló személyeknek való kiosztásával kapcsolatosak. A FEAD így járulhat hozzá az élelmiszer-hulladék csökkentéséhez. Támogathatja a FEAD a partnerszervezetek által a potenciális adományozók körében végzett figyelemfelkeltő tevékenységeket is.

Az élelmiszer-adományok finanszírozási lehetőségéről rendelkezni kell a FEAD adott operatív programjában. A 223/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet ⁽²⁾ rendelkezése szerint a partnerszervezetek a ténylegesen felmerült és kifizetett költségek után kapnak költségterítést ⁽³⁾. A Bizottság azonban több módosítást is javasolt a 223/2014/EU rendelethez, a költségvetési rendelet 2016. szeptember 14-én elfogadott felülvizsgálati javaslatának részeként. [COM(2016)605 final]. Elfogadása esetén e módosítások egyike lehetővé teszi a tagállamok számára az egyszerűsített költségopciók használatát is az élelmiszer-adományok finanszírozásakor. Így módon a tagállamok átalánydíjat, egyösszegű fizetéseket vagy egységköltségeket határozhatnak meg és használhatnak alapként az adományozott élelmiszert begyűjtő partnerszervezetek felé eszközölt kifizetésekhez.

A Bizottság által létrehozott FEAD hálózat a helyes gyakorlatok és a tapasztalatok FEAD érdekeltek közötti cseréjét szolgálja. Ezen a fórumon a partnerszervezetek megoszthatják az adományozott élelmiszerral kapcsolatos tapasztalataikat: <http://ec.europa.eu/feadnetwork>.

8.2. A mezőgazdasági termékek piacának közös szervezése

Az Európai Unió piacirányítási rendszere (a „mezőgazdasági piacok közös szervezése” elemeként) négy széles körű célkitűzésen keresztül aktívan támogatja a gyümölcs- és zöldségágazatot: versenyképesebb és piacorientáltabb ágazat; kevesebb válsággal összefüggő ingadozás a termelők jövedelmében; nagyobb mennyiségű gyümölcs és zöldség fogyasztása az Európai Unióban; valamint a környezetbarát művelési és termelési technikák fokozott alkalmazása.

A gyümölcs- és zöldségágazati rendszer előnyének kiaknázása érdekében a termeszítőknek érdemes belépni a termelői szervezetekbe („téteszek”); ezek a nemzeti stratégia alapján kapnak támogatást az operatív programok megvalósításához.

⁽¹⁾ A vállalat forgalmának 0,5 %-ában maximálva.

⁽²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 223/2014/EU rendelete (2014. március 11.) a leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alapról (HL L 72., 2014.3.12., 1. o.).

⁽³⁾ Lásd: 223/2014/EU rendelet 26. cikke (2) bekezdésének d) pontja.

A mezőgazdasági termékpiacok közös szervezése keretén belüli válságmegelőzési és -kezelési intézkedéseken keresztül a téészek gyümölcs- és zöldségmennyiségeket vonhatnak ki a piacról. Mivel a gyümölcs- és zöldségtermesztés jelentős ingadozásoknak van kitéve, a termékek pedig szezonálisak és erősen romlandók, ezért a piacról történő kivonásra irányuló programok elősegítik az esetleg jelentkező piaci többletek kezelését. Az uniós költségvetés teljes támogatást ad, ha a piacról kivont gyümölcs- és zöldségfélék rendeltetési célja jótékonyági szervezeteken keresztül történő ingyenes ter-
mék-elosztás (legfeljebb az egyes téészek által értékesített termelés mennyiségének 5 %-a). Kérés esetén azonban a tagállamok arra is felhatalmazhatják az ilyen termékeket átvevő jótékonyági szervezeteket és intézményeket, hogy kérjenek hozzájárulást a végső átvevőktől.

Az uniós jogszabályok magasabb szintű pénzügyi támogatás biztosítása útján részesítik előnyben az ingyenes elosztást (a piacról történő kivonások jótékonyági célra) a többi rendeltetési céllal szemben. Ha a gyümölcs- és zöldségfélék kivonása egyéb rendeltetéssel történik (pl. olyan nem élelmiszer célú felhasználásra, mint komposztálás, trágyázás, energiaátalakítás stb.), az uniós pénzügyi támogatás a ténylegesen felmerülő kiadások 50 %-a (vagy bizonyos feltételek mellett 60 %-a). A gyümölcs- és zöldségfélék piacról történő kivonása tehát a végső kedvezményezettek számára történő szervezett adományozás egyik formáját jelentik.

A piacról kivont gyümölcs- és zöldségfélék ingyenes elosztása a következő kedvezményezetteket érinti: a tagállamok által jóváhagyott jótékonyági szervezetek és alapítványok; a tagállamok által kijelölt büntetés-végrehajtási intézetek; iskolák; gyermeküdültetési táborok; kórházak és időszotthonok.

E kedvezményezettek mindenszükséges lépést megtesznek annak biztosítására, hogy az így szétosztott árumennyiségek csak az ilyen létesítmények által szokásosan vásárolt mennyiségek kiegészítését képezzék, és hogy elégséges kapacitással rendelkezzenek az átvett termék tárolásához.

A mezőgazdasági piacok közös szervezésére vonatkozó szabályok a piacról kivont gyümölcs- és zöldségfélék feldolgozását is engedélyezik ingyenes elosztás céljából. Ilyen esetekben az ingyenes elosztás kedvezményezettjei a gyümölcs- és zöldségfeldolgozóknak természetben fizethetnek, amennyiben tagállami szinten megfelelő szabályok biztosítják, hogy a feldolgozott termékeket a végső kedvezményezettek kapják.

Egyedi jelölés bevezetését is tervezik az uniós finanszírozás forrásának és felhasználásának promóciója céljából. A magasabb hozzájárulási arány biztosítása azt jelzi, hogy a piacról történő kivonások esetén az Unió egyértelműen azt részesíti előnyben, amikor a kivont termékek a tagállamok által jóváhagyott jótékonyági szervezeteken és egyéb intézményeken keresztül kerülnek újraelosztásra a rászorulóknak.

8.3. A halászati és akvakultúra-termékek piacának közös szervezése

Az élő tengeri biológiai erőforrások fenntartható kiaknázása képezi a halászati és akvakultúra-termékek piacának közös szervezése egyik fő célját. E cél teljesítésének főszereplői a termelői szervezetek („TSZ”).

E tekintetben két egymást kiegészítő célkitűzés elkerülni és a lehetséges mértékben csökkenteni a nem szándékos fogásokat és azokat, amennyiben nem kerülhetők el, a lehető legjobban hasznosítani. Az Európai Unió közös halászati politikájának védelmi céljainak elérése és a szelektív halászati gyakorlatok támogatása érdekében bizonyos fajokra minimális védelmi referenciaméretet vonatkoznak. Következésképpen, e fajoknál, a minimális védelmi referenciaméret alatti fogások nem használhatók fel közvetlen emberi fogyasztásra. E fogások azonban felhasználhatók más célokra, amennyiben azok nem eredményezik a méret alatti halak piacának létrejöttét.

A téészek egy másik fontos tevékenysége a termelés hozzáigazítása a piaci követelményekhez. A fogási tevékenységeknek a piaci igények szerinti megtervezésével, hogy a kirakodott halnak mindig legyen felvevőpiaca, a téészek a lehető legjobb bevételt tudják biztosítani a halászoknak, ugyanakkor pedig korlátozzák az élelmiszer-hulladék keletkezését.

A 2014-ben megtörtént reformja óta a mezőgazdasági piacok közös szervezése a piacról való kivonások utáni kártérítési intézkedések nagy részét megszüntette. Az új rendszerre való zökkenőmentes áttérés biztosítása érdekében azonban ideiglenes intézkedés⁽¹⁾ került bevezetésre, amely 2018 végéig lehetővé teszi a halászati téészek számára, hogy termékeket vonjanak ki a piacról, ha túlságosan alacsony a piaci ár. A pénzügyi támogatás nyújtásának speciális feltételei előírják például azt, hogy a termékek kerüljenek vissza a piacra emberi fogyasztás céljából (akár ellenérték fejében, akár ingyenesen).

Bár a mezőgazdasági piacok közös szervezése nem támogatja kifejezetten a halászati és akvakultúra-termékek adományozását, nincs kizárva ez a lehetőség. A halászati termékek közvetlen emberi fogyasztás céljából való adása csak azoknál a termékeknél korlátozott, amelyek az első eladási ajánlatuk vagy első eladásuk időpontjában megfelelnek a minimális védelmi referenciaméreteknek és a közös forgalmazási előírásoknak. Az akvakultúra-termékekre nem vonatkozik ilyen korlátozás.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 508/2014/EU rendelete (2014. május 15.) az Európai Tengerügyi és Halászati Alapról, valamint a 2328/2003/EK, a 861/2006/EK, az 1198/2006/EK és a 791/2007/EK tanácsi rendelet, valamint az 1255/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről, 67. cikk (HL L 149., 2014.5.20., 1. o.).

Hivatkozások

(BE) *Circulaire relative aux dispositions applicables aux banques alimentaires et associations caritatives*, Agence Fédérale pour la Sécurité de la Chaîne alimentaire, FAVV-AFSCA, 2017. február 8.

http://www.favv-afsca.be/denreesalimentaires/circulaires/_documents/2017-02-08_Circ-ob-Banquesalimentaires_FR_V3_clean.pdf

Comparative study on EU Member States' legislation and practices on food donations. (Összehasonlító tanulmány az Európai Unió tagállamainak élelmiszer-adományozási jogszabályairól és gyakorlatáról.) Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, 2014. június.

http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/comparative-study-on-eu-member-states-legislation-and-practices-on-food-donation_finalreport_010714.pdf

Counting the Cost of Food Waste: EU food waste prevention. (Az élelmiszer-hulladékkal kapcsolatos költségek megállapítása: az élelmiszer-hulladék megelőzése az Unióban.) 10. jelentés, 2013–14. évi ülészak, Európai Unió Bizottság, Lordok Háza, Egyesült Királyság.

<http://www.parliament.uk/documents/lords-committees/eu-sub-com-d/food-waste-prevention/154.pdf>

European Hospitality Industry Guidelines to Reduce Food Waste and Recommendations to Manage Food Donations (Az európai vendéglátóipar iránymutatása az élelmiszer-hulladék csökkentéséhez és ajánlások az élelmiszer-adományok kezeléséhez). HOTREC Hospitality Europe, 2017.

Every Meal Matters – Food donation guidelines. (Minden étel számít – élelmiszer-adományozási iránymutatások.) FoodDrinkEurope/EuroCommerce/Európai Élelmiszerbankok Szövetsége – a Növények, Állatok, Élelmiszerek és Takarmányok Állandó Bizottsága által jóváhagyva, 2016.

http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/6194_FoodDrink_Europe_Every_Meal_Matters_screen.pdf

(FI) *Foodstuffs donated to Food Aid* (Élelmiszer-segélyezés céljára adományozott élelmiszerek), EVIRA Control Department, 2013. május 21.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:902211/ATTACHMENT02.pdf>

Food Redistribution in the Nordic Region, Experiences and results from a pilot study (Élelmiszer-újraelosztás az északi térségben, Egy kísérleti tanulmány tapasztalati és eredményei) (TemaNord, 2014)

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:784307/FULLTEXT01.pdf>

Food Redistribution in the Nordic Region: Phase II: Identification of best practice models for enhanced food redistribution (Élelmiszer-újraelosztás az északi térségben, II. fázis: a jobb élelmiszer-elosztást célzó helyes gyakorlatok modelljeinek meghatározása) (TemaNord, 2016)

<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A902211&dswid=-1064>

(FR) *Entreprises du secteur alimentaire: Guide pratique et réglementaire pour donner aux associations d'aide alimentaire*, DRAAF Rhône-Alpes.

http://draaf.auvergne-rhone-alpes.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/Guide_dons_alimentaires_-_20-septembre-1_cle0124ef.pdf

(FR) *Guide to Good Hygiene Practices in the distribution of foods by charity organisations* (Útmutató a helyes higiéniai gyakorlatokhoz a jótékonyági szervezetek által végzett élelmiszer-elosztás terén), French Federation of Food Banks, 2011.

(FR) 2016. február 11-i 2016-138. számú törvény az élelmiszer-hulladék elleni küzdelemről, JORF, 0036., 2016. február 12.

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000032036289&dateTexte=&categorieLien=id>

(FR) *Kölcsönös élelmiszer-adományozási mintamegállapodás egy kiskereskedelmi vállalat és egy élelmiszer-segélyező szövetség között, a vidéki és tengeri halászati törvénykönyv L. 230-6. cikke szerinti felhatalmazás alapján* (Convention de dons de denrées alimentaires entre un commerce de détail alimentaire et une association d'aide alimentaire habilitée en application de l'article L. 230-6 du code rural et de la pêche maritime) (lásd: <http://agriculture.gouv.fr/don-alimentaire-un-modele-de-convention-entre-distributeurs-et-associations>)

Review of EU legislation and policies with implications on food waste (Az élelmiszer-hulladékok mennyiségét befolyásoló uniós jogszabályok és szakpolitikák felülvizsgálata), FUSIONS, 2015. június 15.

<https://www.eu-fusions.org/index.php/publications/267-analysing-food-waste-policies-across-the-eu-28>

Hospitality Food Surplus Redistribution Guidelines (A vendéglátóipari élelmiszer-felesleg újraelosztásának iránymutatása), FUSIONS, 2015. szeptember

<http://www.eu-fusions.org/phocadownload/feasibility-studies/Hospitality/Hospitality%20Food%20Surplus%20Redistribution%20Guideline.pdf>

(IT) 2016. augusztus 19-i 166. számú törvény. „Az élelmiszeripari termékek és gyógyszerek társadalmi szolidaritást és a hulladék csökkentését célzó adományozásával és elosztásával kapcsolatos intézkedések” (*Disposizioni concernenti la donazione e la distribuzione di prodotti alimentare e farmaceutici a fini di solidarietà sociale e per la limitazione degli sprechi*). *Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana*. 202. szám, 2016. augusztus 30.

<http://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2016/08/30/202/sg/pdf>

(IT) Manual of Good Practices for Charitable Organisations (Helyes gyakorlatok kézikönyve jótékonyági szervezetek számára), Caritas Italiana, the Fondazione Banco Alimentare O.N.L.U.S., 2016

(NL) Food Safety Handbook (Élelmiszer-biztonsági kézikönyv), Association of Dutch food banks, 2016

(PT) Procedures to be adopted for restaurants/catering services/events (Éttermek/vendéglátóipari szolgáltatások/rendezvények esetében alkalmazandó eljárások); Procedures for food donated by large establishments (Eljárások nagy létesítmények által adományozott élelmiszer esetén); Frequently Asked Questions (Gyakran ismétlődő kérdések) – NGO DariAcordar az ASAE (Gazdasági és élelmiszer-biztonsági bizottság) és a DGAV (Nemzeti állategészségügyi hatóság) közreműködésével

További nemzeti/ágazati élelmiszer-adományozási iránymutatásokhoz lásd még:

http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste/library/index_en.htm

1. MELLÉKLET

Az élelmiszer-adományozás szempontjából fontos jogszabályok összefoglaló táblázata ⁽¹⁾

Általános élelmiszerjogi rendelet	A 178/2002/EK rendelet	— E rendelet az élelmiszert forgalomba hozó összes élelmiszer-vállalkozóra vonatkozik, beleértve az újraelosztó szervezeteket és egyéb jótékonyági szervezeteket (3.2. cikk). — Az élelmiszerlánc összes szereplője gondoskodik arról, hogy az élelmiszerek megfeleljenek az általános élelmiszerjogi rendelet követelményeinek (17. cikk (1) bekezdés). — Az élelmiszer-vállalkozó köteles teljesíteni valamennyi élelmiszerjogi követelményt (élelmiszerbiztonság, élelmiszer-higiénia, a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatása) azoknál a tevékenységeknél, amelyeket az általa ellenőrzött élelmiszerlánc-szakaszban végeznek (17. cikk). — A 14. cikk rögzíti az összes szereplő által betartandó alapvető élelmiszer-biztonsági követelményeket. — Az általános élelmiszerjogi rendelet 18. cikke bevezeti a nyomomonkövethetőség koncepcióját. — A háztartásokban saját használatra és fogyasztásra szánt élelmiszerek nem tartoznak a rendelet hatálya alá (1.3. cikk).
Élelmiszer-higiéniai csomag	— A 852/2004/EK rendelet — A 853/2004/EK rendelet	— Minden élelmiszer-vállalkozó köteles betartani az élelmiszer-higiéniára vonatkozó uniós szabályokat. — Az élelmiszer-biztonság szavatolására a teljes élelmiszerláncon keresztül szükség van, kezdve az elsődleges termeléstől. — A szobahőmérsékleten biztonságosan nem tárolható élelmiszerek, különösen a fagyasztott élelmiszerek esetében fontos a hűtési lánc fenntartása. — Adott esetben a HACCP elvein alapuló helyes higiéniai gyakorlatokat és eljárásokat a teljes élelmiszerláncon keresztül be kell tartani. — Az állati eredetű élelmiszerekre különleges követelmények vonatkoznak.

⁽¹⁾ A táblázat alapja az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság által készített *Összehasonlító tanulmány az Európai Unió tagállamainak élelmiszer-adományozási jogszabályairól és gyakorlatáról* (Bio by Deloitte, 2014. július 7.) című tanulmány.

		— A higiéniai szabályokat csak azokra a vállalkozásokra kellene alkalmazni, amelyek fogalma feltételezi a tevékenységek bizonyos folyamatosságát, valamint a szervezettség bizonyos fokát (852/2004/EK rendelet (9) preambulumbekzdés).
Az élelmiszerek címkézése és eltarthatósága	Az 1169/2011/EU rendelete	— Az élelmiszer-vállalkozók kötelesek a „minőségét megőrzi” vagy a „fogyasztható” dátum feltüntetésére. — Az uniós jog a „minőségét megőrzi” dátum után is megengedi az élelmiszerek forgalomba hozatalát (az élelmiszerek „fogyasztható” dátum utáni forgalmazása azonban nem tekinthető biztonságosnak és ezért tilos). — A fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatására vonatkozó szabályokat csak azokra a vállalkozásokra kellene alkalmazni, amelyek fogalma feltételezi a tevékenységek bizonyos folyamatosságát és bizonyos fokú szervezettséget ((15) preambulumbekzdés).
Héaszabályok	A 2006/112/EK irányelv A héabizottság 97. ülésének iránymutatásai ⁽¹⁾	— A 2006/112/EK irányelv értelmében az adományozásra szánt élelmiszer után hea fizetendő, ha az adományozó által a vásárláskor fizetett hea levonásra került (16. cikk). — Az adóalap nem más, mint az adományozáskor érvényes beszerzési ár, az áruknak az adományozás megtörténtekor fennálló állapota szerint korrigálva (74. cikk). — A Bizottság ajánlása szerint a „minőségét megőrzi” dátumhoz közeli élelmiszereknél a tagállamoknak a hea kiszámításának alapját képező értéket meglehetősen alacsonyan kellene tartaniuk, akár nulla közelében olyankor, amikor az élelmiszernek már tényleg nincs értéke.
Hatósági ellenőrzések	Az Európai Parlament és a Tanács 854/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az emberi fogyasztásra szánt állati eredetű termékek hatósági ellenőrzésének megszervezésére vonatkozó különleges szabályok megállapításáról (HL L 139., 2004.4.30., 206. o.). Az Európai Parlament és a Tanács 882/2004/EK rendelete (2004. április 29.) a takarmány- és élelmiszerjog, valamint az állategészségügyi és az állatok kíméletére vonatkozó szabályok követelményeinek történő megfelelés ellenőrzésének biztosítása céljából végrehajtott hatósági ellenőrzésekről (HL L 165., 2004.4.30., 1. o.).	— Az emberi fogyasztásra szánt állati eredetű termékeket előállító létesítmények ellenőrzései. — A takarmány- és élelmiszerjog, valamint az állategészségügyi és az állatok kíméletére vonatkozó szabályok betartásának ellenőrzései.

	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/625 rendelete (2017. március 15.) az élelmiszer- és takarmányjog, valamint az állategészségügyi és állatjóléti szabályok, a növényegészségügyi szabályok, és a növényvédő szerekre vonatkozó szabályok alkalmazásának biztosítása céljából végzett hatósági ellenőrzésekről és más hatósági tevékenységekről, továbbá a 999/2001/EK, a 396/2005/EK, az 1069/2009/EK, az 1107/2009/EK, az 1151/2012/EU, a 652/2014/EU, az (EU) 2016/429 és az (EU) 2016/2031 európai parlamenti és tanácsi rendelet, az 1/2005/EK és az 1099/2009/EK tanácsi rendelet, valamint a 98/58/EK, az 1999/74/EK, a 2007/43/EK, a 2008/119/EK és a 2008/120/EK tanácsi irányelv módosításáról, és a 854/2004/EK és a 882/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, a 89/608/EGK, a 89/662/EGK, a 90/425/EGK, a 91/496/EGK, a 96/23/EK, a 96/93/EK és a 97/78/EK tanácsi irányelv és a 92/438/EGK tanácsi határozat hatályon kívül helyezéséről (a hatósági ellenőrzésekről szóló rendelet)(HL L 95., 2017.4.7., 1. o.).	— Az élelmiszer- és takarmányjog, valamint az állategészségügyi és állatjóléti szabályok, a növényegészségügyi szabályok, és a növényvédő szerekre vonatkozó szabályok alkalmazásának biztosítása céljából végzett hatósági ellenőrzéseket és más hatósági tevékenységeket szabályozza. Az új szabályok fokozatosan válnak alkalmazandóvá, 2019. december 14. a legfontosabb alkalmazási dátum.
Hulladék-keretirányelv	Az Európai Parlament és a Tanács 2008/98/EK irányelve (2008. november 19.) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről (HL L 312., 2008.11.22., 3. o.).	— A hulladékmegelőzést határozza meg a hulladékhierarchia első lépéseként és hulladékmegelőzési programok kidolgozására kötelezi a tagállamokat. — A hulladék-keretirányelv módosítási javaslata [COM(2015)595 final] az átfogó hulladékmegelőzési politika részeként erősíti meg a hulladékmegelőzést. Felkéri a tagállamokat arra, hogy az ellátási lánc minden szakaszában csökkentsék az élelmiszer-hulladékot, figyeljék az élelmiszer-hulladék szintjét és kétfévente tegyenek jelentést. — A Bizottság a tagállamok kedvező véleménye alapján fogadja el az élelmiszer-hulladék mérési módszerét.
Információs társadalommal összefüggő szolgáltatások (különösen az e-kereskedelem)	A 2000/31/EK irányelv	— Hozzájárul a belső piac megfelelő működéséhez az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások tagállamok közötti szabad mozgásának biztosítása által. — Közelíti egymáshoz az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokra alkalmazandó, többek között a közvetítő szolgáltatók felelősségével kapcsolatos bizonyos nemzeti rendelkezéseket. — Kiegészíti az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokra alkalmazandó közösségi jogot, a közösségi jogi aktusokban és az azokat végrehajtó nemzeti jogszabályokban megállapított védelem – különösen a közegészségügy és a fogyasztói érdekek védelme – szintjének sérelme nélkül, amennyiben ez nem korlátozza az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások nyújtásának szabadságát.

A mezőgazdasági termékek piacának közös szervezése	Az Európai Parlament és a Tanács 1308/2013/EU rendelete (2013. december 17.) a mezőgazdasági termékpiacok közös szervezésének létrehozásáról, és a 922/72/EGK, a 234/79/EGK, az 1037/2001/EK és az 1234/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 347., 2013.12.20., 671. o.).	34. cikk (4) bekezdés, a piacról történő kivonások jótékonyági célra. A piacról történő kivonások jelenleg a végső kedvezményezettek számára történő „ingyenes” szervezett adományozás egyik formáját jelentik. A vonatkozó jogszabályok magasabb támogatást biztosítanak az ingyenes elosztáshoz (a piacról történő kivonások jótékonyági célra), mint a többi rendeltetési célhoz. Egyedi jelölés bevezetését is tervezik az uniós finanszírozás forrásának és felhasználásának promóciója céljából. A piacról történő kivonásokat lehetőleg úgy kell megszervezni, hogy a kivont termékek a tagállamok által jóváhagyott jótékonyági szervezeteken és egyéb intézményeken keresztül kerüljenek újraelosztásra a rászorulóknak. A kivont termékek egyéb felhasználása az ingyenes elosztás alternatívájaként történik.
A halászati és akvakultúra-termékek piacának közös szervezése	A 1379/2013/EU rendelet	34. cikk (2) bekezdés, a közös forgalmazási előírásoknak való megfelelés. A közös forgalmazási előírásoknak (beleértve a minimális védelmi referenciaméreteket) nem megfelelő halászati termékek nem használhatók fel közvetlen emberi fogyasztásra. Egyéb felhasználások megengedettek.
Közös halászati politika ellenőrzési szabályok	A 1224/2009/EK rendelet	Az 58. cikk bevezeti a halászati és akvakultúra-termékekre vonatkozó nyomonkövethetőségi követelményeket.
A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap (FEAD)	A 223/2014/EU rendelet	— A FEAD operatív programja biztosíthatja az élelmiszer-adományok finanszírozását; ily módon az élelmiszert egy partnerszervezet (közintézmény vagy nonprofit szervezet) kapja ingyenes adományként. — A FEAD alapokból fedezhetők azon költségek, amelyek az adományozott élelmiszernek az adományozótól való begyűjtésével, szállításával, tárolásával és a leginkább rászoruló személyeknek való kiosztásával kapcsolatosak. — A potenciális adományozók körében végzett figyelemfelkeltő tevékenységek is támogathatók.

(¹) Szerepel az iránymutatások listáján (lásd 165. o.), amely itt található: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/key_documents/vat_committee/guidelines-vat-committee-meetings_en.pdf

2. MELLÉKLET

Döntési fa: Jótékonyági szervezetnek/élelmiszerbanknak szállító kiskereskedőként vagy jótékonyági szervezetként/élelmiszerbankként meg kell-e felelnem a 853/2004/EK rendeletnek?

